3/205
■ Martie 2020 ■ Anul XVIII

Cafeneaua literară

La despărțirea de OCTAVIAN DOCLIN

Dispariția neașteptată, incredibilă a poetului și prietenului Octavian Doclin ne-a surprins și ne-a întristat.

Poetul este unul care va rămâne în istoria literaturii prin tematica sa spiritualizată, concentrată în câteva simboluri importante, prin stilul său rafinat, recunoscut de întreaga critică. A fost un reflexiv, un fervent al scrisului, exigent și plin de profunzime. A șlefuit materia poemelor până la entitatea subtilă a ideilor.

Omul a fost de o mare noblețe, expansiv, de o deosebită vivacitate, neobosit, risipitor cu sine, capabil întotdeauna de o prietenie generoasă. A fost devotat artei sale, dar și culturii, în momente în care aceasta se află în cumpănă, într-un grav recul. A fost un factor catalizator, susținând cu tenacitate o revistă literară, din ce în ce mai performantă, „Reflex”, și un festival renumit, Colocviile Internaționale „Reflex”, cu un program bogat, reunind nume dintre cele mai prestigioase ale literaturii de azi. Ne-am simțit bine la aceste manifestări ospitaliere, de ținută valorică înaltă, de solidarizare de breaslă, la care, alături de Doamna Ada D. Cruceanu, soția sa, a strălucit (ca organizator, ca amfitrion, ca scriitor).

Ne va fi dor de Tavi Doclin, de optimismul său contagios, de modul său delicat în care își trata familia și prietenii. Tavi a fost un sentimental, cum puțini există astăzi.

Aștepta cu o mare bucurie, după cum mi-a mărturisit cu puțin timp înainte de momentul fatal, apropiata sa aniversare, precum și sărbătorirea a douăzeci de ani de la apariția revistei.

Drum bun, în lumea celor drepți, suflet minunat, poet în toate fibrele tale!

Paul ARETZU

Porția de existență a Victoriei Milescu

VICTORIA MILESCU și-a lansat miercuri, 5 februarie, la Centrul Cultural Pitești, placheta de versuri **Porţia de existenţă**, apărută în anul 2018 la cunoscuta editură eLiteratura, Bucureşti. Cartea a fost prezentată de poetul şi criticul Lucian Costache.

VICTORIA MILESCU s-a născut în municipiul Brăila, la 18.12.1952. Este poetă, jurnalistă, traducătoare. A absolvit Facultatea de Filologie, Universitatea din Bucureşti, limbile română-engleză.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Poezie, Bucureşti, din 1995, și totodată membră a unei organizații literare misterioase, PEN Club România. Locuieşte în Bucureşti.

A predat ca profesor de limba engleză, începând din 1976. A avut funcția de referent de specialitate la Compania TAROM, apoi la Departamentul Aviaţiei Civile.

A fost, pe rând, redactor la cotidianul ,,Realitatea Românească“ (secția Cultură), redactor la ziarul ,,Azi“ (suplimentul cultural ,,Fețele culturii“), redactor-şef adjunct la săptămânalul ,,Ecran Magazin“, redactor de rubrică la revista lunară a Ministerului Culturii şi Cultelor, ,,Universul cărţii“, redactor de carte la Editura Scripta, redactor de carte la Editura Nemira. O viaţă tulburătoare, printre litere...

A debut literar în 1978, la revista ,,Luceafărul“, cu versuri. Debut editorial: 1988, prin concurs, concomitent în volumul *Prier* (Editura Cartea Românească, Bucureşti) şi în volumul *Argonauţii II* (Editura Facla, Timişoara).

VICTORIA MILESCU a editat 29 de cărți de poezie, unele dintre ele traduse în maghiară, franceză, albaneză, engleză, georgiană... A mai tipărit șase cărți pentru copii și a tradus 10 cărți din limba engleză.

Anul trecut a publicat o foarte bună și cuprinzătoare carte de cronici literare, numită *Cronicile Sudului* (Editura Sud, 2019).

VICTORIA MILESCU are un palmares de-a dreptul impresionant: nu doar că a publicat 29 de cărți de poezie, dar ea este cuprinsă și în 62 de antologii de poezie, multe din ele străine, și a dobândit până acum 57 de premii, între care intră și câteva diplome, câștigate la diverse concursuri literare... Despre ea au scris mai bine de 80 de scriitori și critici literari.

Despre placheta de versuri *Porția de existență*, a 27-a carte a autoarei, lansată la Târgul de Carte Gaudeamus București, 2019, și la Centrul Cultural Pitești, Lucian Costache a spus că „poeziile nu sunt lipsite de componenta filosofică și spirituală, nu sunt seci ca Idee”. Poetul Dan Drăgoi a susținut și el un scurt *laudatio*.

Sub aripa îngerului ei, poeta a citit, firește, din versurile sale, și a dat autografe. În mare, ne-am bucurat de o lansare de carte relaxată, însuflețită, profesionistă. **(V.D.)**

Comportarea pisicii

■ La începutul drumului, stai cu faţa spre viaţă. Cînd începi să îmbătrînești, stai cu spatele. Stupefiant e faptul că nu-ţi dai seama *cînd* ai schimbat poziţia.

■ Cît de bine le șade ţelurilor mari să se asocieze cu himera!

■ Într-atît de mare putea fi veneraţia anticilor faţă de zei, încît Heraclit, indignat de „erezia” lui Homer, care a înfăţișat miticile personaje prin prisma preaumană a impulsurilor lor, credea că acesta ar fi meritat să fie biciuit.

■ „Individul este categoria prin care, dintr-un punct de vedere religios, trebuie să treacă epoca noastră, rasa și istoria ei”. Ca și: „Gînditorul care uită, în toată gîndirea lui, că este și un individ existent, nu va putea explica niciodată viaţa. El face doar o încercare de a înceta să mai fie o fiinţă omenească” (Kierkegaard).

■ Se spune că marile spirite se întîlnesc. Dar și de cîte ori se despart! Nu e oare disocierea partea cea mai provocatoare, cea mai demnă de interes a raportului dintre ele? Partea care confirmă misterul conflictual al lumii noastre?

■ Comportarea pisicii, fiinţă care nu se supune comenzilor stăpînului, ce superbă sfidare la adresa servililor și lingușitorilor!

■ „Locuitorii din Sommaroy, o insulă norvegiană, unde soarele nu apune timp de 69 de zile pe an, din mai pînă în iulie, și nu răsare din noiembrie pînă în ianuarie, fac lobby pentru a transforma insula lor în primul loc din lume unde fusul orar să nu se mai aplice. Mi se pare o idee bună: să avem măcar un loc pe Pămînt unde să ieșim din convenţia timpului” (**Dilema veche**, 2019).

■ Prolixitatea unei zile în care n-ai nimic de regretat.

■ Iulie. Fulgere culese și presate aidoma unor flori între paginile unei cărţi.

■ „Oamenii puternici sunt adesea rataţii fericirii; așa se explică faptul că nu sunt tocmai duioși” (Camus).

■ A. E.: „Îţi poţi îngădui să respingi filosofia doar dacă ești filosof, să respingi literatura doar dacă ești om de litere, să respingi muzica doar dacă ești muzician. Altminteri, poţi fi luat, și nu chiar fără temei, drept impostor”.

■ A. E.: „A crea nu înseamnă a oferi, întîi de toate, alternative?”.

■ Decepţia unui splendid măr copt și parfumat de a nu fi putut absorbi *toate* sevele pămîntului.

■ Sănătatea e în sine o stare de libertate.

■ „Nu i se dă unei fiinţe decît dreptul la aparenţă” (Montherlant).

■ „Adamov, mult mai copil, mai dezarmat, mai sfîșietor decît Beckett, pe care toţi vor în mod absolut să-l facă cel mai mare scriitor de astăzi. **Mărturisirea** lui Artur Adamov, ce carte frumoasă, patetică, onestă, emoţionantă totodată! Adamov s-a sinucis din cauza lui B? Și din cauza mea? Din cauza nereușitelor sale, a căilor greșite, rele, pe care pornise? Beckett e prea lucid, prea rece, prea calculat, foarte (prea) conștient de ce trebuie și ce nu trebuie să spună. N-a lăsat nici un loc în opera lui, în el, nici mirării, nici contemplaţiei, nici lucidităţii secunde a iraţionalităţii, profunzimii (sale) mai negre decît umorul lui negru. Face «stil» din mizeria lumii și a sa, și a noastră. De-aia e limitat. Poate chiar mediocru – în ciuda (sau din cauza) știinţei sale” (Eugène Ionesco).

■ Compătimești nu doar florile acoperite de zăpadă, ci și zăpada care acoperă florile.

■ Confesiunile sunt nu o dată frînte de concepte prea generale, inexpresive, ce se interpun în calea fluxului lor, astfel cum calculii biliari împiedică scurgerea fierii.

■ Amintiri intense, într-atît încît par gata a deveni speranţe.

■ „Un papagal kakapo, în vîrstă de 56 de zile, a fost salvat de la moarte. Espy este prima pasăre din lume căreia i s-a făcut operaţie pe creier. Medicii de la Spitalul Veterinar al Universităţii Massey din Noua Zeelandă au folosit aceleași tehnici de la operaţiile care se fac oamenilor. Intervenţia chirurgicală a reușit. Espy este ţinut acum sub strictă observaţie. Pasărea se născuse cu o gaură în craniu și ar fi murit dacă nu ar fi fost operată. A fost salvată fiindcă face parte dintr-o specie pe cale de dispariţie. Papagalii kakapo trăiesc în pădurile din Noua Zeelandă și sunt singurii din lume care nu zboară. Au înălţimi de 60 cm. și greutăţi între 1,8 și 4 kg. Au speranţa de viaţă de 90 de ani” (**Click**, 2019).

■ Într-un mediu mizer, poezia poate trece drept sibaritism. Într-un mediu opulent, are aerul unei asceze.

■ Nu poţi pierde decît ceea ce posezi. Una din rădăcinile nefericirii umane e faptul că deseori posesiunea nu e atît conştiinţă clară, cît simţămînt difuz, derutant.

■ „Epocii noastre îi trebuie o sfințenie care să aibă geniu" (Simone Weil).

■ Sîmburele autentic al moralei nu e de fapt constrîngerea, ci libertatea. Libertatea fiinţei de-a accepta constrîngerea, de-a o preface în propria sa cauză.

■ „Lumea marxistă evacuează fiinţa lui Dumnezeu, dar pretinde să-i preia toate atributele" (Paul Evdokimov).

■ Nu poţi crede în Dumnezeu fără *a crede* în fiinţe şi lucruri. A nutri o credinţă abstractă în divinitate, întorcînd spatele Creaţiei sale, e ca şi cum ai ridica un cort sub care nu se poate adăposti nimeni.

■ A. E.: „O cunoscută zicală afirmă că tusea şi dragostea nu se pot ascunde. Putem liniştit adăuga: şi vanitatea".

■ 20 ianuarie 2018. Încă o coincidenţă. Îmi spune G. că a murit Andrei Gheorghe, tocmai în momentul în care mă pregăteam să transcriu un scurt citat din scrisul nu o dată acut al gazetarului. Iată citatul cu pricina: „Dragnea este un strateg uluitor, care a reuşit să smulgă înfrîngerea din ghearele victoriei".

■ „Sexul slab n-a fost tratat niciodată cu atîta atenţie de către bărbat ca în vremea noastră – ca şi lipsa de respect faţă de bătrîni, o asemenea atitudine ţine de tendinţa şi gustul fundamental democratic. Trebuie să ne mire faptul că se abuzează imediat de această atenţie? Femeile doresc mai mult, învaţă să aibă revendicări, pînă la urmă găsesc aproape jignitor tributul plătit de atenţia ce le este acordată şi preferă concurenţa pentru drepturi, ba chiar lupta propriu-zisă; într-un cuvînt, femeia îşi pierde din pudoare. Să adăugăm numaidecît că devine şi lipsită de gust. Femeia se dezvaţă *să se mai teamă* de bărbat; însă femeia care «uită de teamă» renunţă la instinctele ei cele mai feminine. (...) În timp ce ea cîştigă în acest mod drepturi noi şi aspiră să devină «stăpînă», iar pe drapelul şi pe steguleţele ei scrie «progres», se produce cu o teribilă limpezire un fenomen contrar: *femeia regresează*" (Nietzsche).

■ Are scrupule faţă de Celălalt, încercînd a-l menaja. În schimb, e implacabil în autoanaliză (nu cumva de-a dreptul masochist faţă de sine însuşi?).

■ Poezia: o conivenţă între ceea ce eşti şi ceea ce năzuieşti a fi.

■ Să fie gratitudinea unul din mijloacele care scuză scopul? „Dacă i-aş fi îndatorat diavolului, i-aş vorbi de bine coarnele" (Voltaire).

■ Suferinţa ca marginalizare a morţii. O moarte repudiată, ţinută încă în afara graniţelor fiinţei, prin suferinţă.

■ „Femeile înalte și slabe au mai multe șanse să trăiască pînă la 90 de ani (...) Persoanele obeze şi cele inactive, dimpotrivă, riscă să trăiască mai puţin. Studiul a fost realizat în Olanda asupra a 120.000 de femei şi bărbaţi, începînd din 1986. La bărbaţi, nu s-a observat nicio legătură între înălţime şi speranţa de viaţă" (**Click**, 2019).

■ Dumnezeule, a stoarce verbele din clipe!

■ A. E.: „Tactul vieţii constă în a cere mai puţin decît ai dreptul şi a accepta mai mult, de acord?".

■ Tandreţea unor propoziţii scurte în textul lui Gabriel Garcia Márquez, după care punctul creşte, se corporalizează cum un ganglion al visului.

■ „Andu Pleşea Dilemache, om cult, cu trei capete deasupra lor, cu ştiinţa machiavelică de-a fi mereu la locul potrivit, de a da Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu cota parte. (...) Şi-aşa se îndurase să accepte şi să dăinuie cu funcţii importante sub mandatele lui Iliescu, Constantinescu şi Băsescu, ştanţaţi toţi cu aceeaşi vocală în coadă şi manevraţi din umbră de cei care îi aveau la mînă cu dosare dispărute, miraculos, la Marea Revoluţie din Decembrie. Omul sfinţeşte locul, aşa că nici pînă atunci n-o dusese rău. Avusese şi bafta de-a colinda mult peste hotare, într-o vreme în care obţinerea unui paşaport curat, lipsit de obligaţii colaterale, însemna enorm. Cum şi în ce modă, gura lumii-i slobodă. Cert e că nu oricine putea deveni bursier Humboldt la Bonn şi apoi la Heidelberg. (...) Pe vremea lui Iliescu, devenit ispravnic, Pleşea îl unsese pe Gogu Moftologu mare dregător în galaxia Gutenberg, aşezîndu-l pe scaunul unui fost ispravnic bolşevic, cîndva păduche la Moscova, apoi bondar-şef la Bucureşti. (...) Ce să mai zicem de Herpes Papion, fiu şi el de kominternist? Fără Andu Pleşea n-ajungea nici în basme logofăt peste un Combinat multifuncţional, cu filiale în toată lumea, instituţie cu rosturi văzute şi nevăzute" (Niculae Gheran).

■ Parlamentul din Islanda a fost fondat în anul 930, devenind astfel cel mai vechi parlament din istorie.

■ Formula complexă cu care X îmi răspunde la întrebarea unde-şi va petrece revelionul, ca şi cum n-ar vrea să angajeze o realitate într-un vis (dar şi viceversa), ca şi cum ar fi rugat de alţii, dar n-ar catadicsi a se ruga de sine, ca şi cum mi-ar fi nespus de îndatorat pentru că i-am alimentat răsfăţul întrebîndu-l, dar şi trasînd între noi o graniţă atît de delicată, încît e convins că n-o voi trece ş.a.m.d.

■ Un firmament senin, grandios, cu astre salivînd de poftă.

■ Charles Darwin a mîncat din fiecare specie pe care a descris-o, printre ele numărîndu-se aproximativ 40 de broaşte ţestoase.

Aforisme

■ Această mentalitate rezonabilă, solidă, rulînd cu naturaleţe (dar la un moment dat operaţia se întrerupe şi compoziţia „burgheză” i se dezmembrează). A. E.: „Îmi aduc aminte ce-mi spunea uneori M. Ivănescu, după ce în ziua precedentă băuse mult: «În viaţă, s-a rupt filmul»”.

■ În sufletul său de bigot Dumnezeu s-a învechit şi a prins miros cum un aliment rînced.

■ „Au dîrdîit un pic pentru un scop nobil! 195 de nudişti britanici au luat cu asalt vagoanele trenuleţului montagne russe pentru a stabili un nou record mondial. Evenimentul a avut loc sîmbătă, în trenuleţul Grand National din parcul de distracţii din Blackpool, Marea Britanie. (...) Evenimentul a fost organizat de Asociaţia Naţională a nudiştilor şi a avut ca scop promovarea unui stil de viaţă cît mai aproape de natură. Chiar dacă termometrele indicau temperaturi de 10-14 grade Celsius, cei 195 de temerari nu s-au lăsat păgubaşi pînă nu au reuşit să încheie plimbarea cu trenuleţul groazei” (**Click**, 2019).

■ Unii îşi descoperă inadaptarea, pare-se predestinată, la viaţă. Alţii îşi confecţionează inadaptarea cum o poză la fotograf, care „dă bine”.

■ Fermitatea peniţei de oţel (şi pe deasupra nouă) cu care scrie îi ţine loc de curaj.

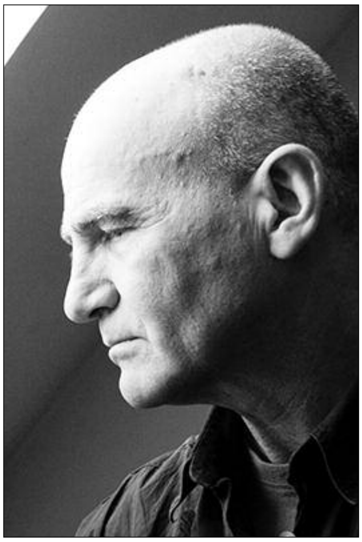
■ Monştri melancolici, blajini, dispuşi a ieşi din proverbialul somn al raţiunii, fără a conturba raţiunea (estetică), atît de prezenţi în producţiile avangardiste.

■ „Măsoară 10 centimetri. Micuţă, dar energică, fină, dar luptătoare. Te uiţi la ea, pare fragilă, dar tocmai a sosit dintr-o călătorie de peste 1.500 de kilometri. Nu este robot, este pitulicea-minune care a fost găsită la Agigea, pe litoralul Mării Negre, după ce a plecat acum un an din Israel. Părţile ei superioare sunt de culoare verzui-maronii, galben pal pe cele inferioare, cu abdomen albicios. Are ciocul închis la culoare şi se hrăneşte cu insecte” (**Click**, 2019).

■ Senectute. Anxietatea vîrstei, mai înainte, n-o aveai „din exterior”. Întîlnind, pe cînd erai (mai) tînăr, septuagenari ori octogenari, îi măsurai, cu o dispoziţie senină, pe care n-aveai nici un motiv de a nu o considera ca fiind şi a lor, drept „învingători ai timpului”. Mai mult, cu o satisfacţie ce-ţi stimula nădejdea că vei putea urma şi tu drumul acestor aleşi. Acum, din interior, totul s-a schimbat. În faţa timpului care îşi suspendă rapid condiţia, te afli dezarmat, perplex. E ca şi cum ţi-ar fi plăcut o casă pe care o priveai pe din afară, dar în care, dacă ai intra, ai descoperi lucruri consternante.

■ O virtute e suficientă sieşi, un viciu niciodată.

Gheorghe GRIGURCU

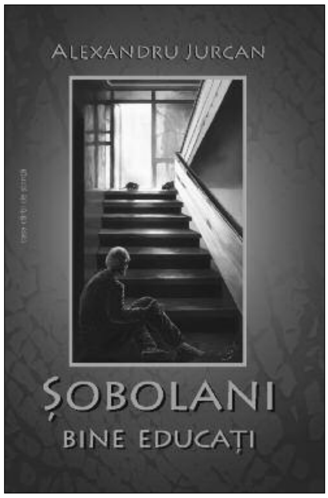

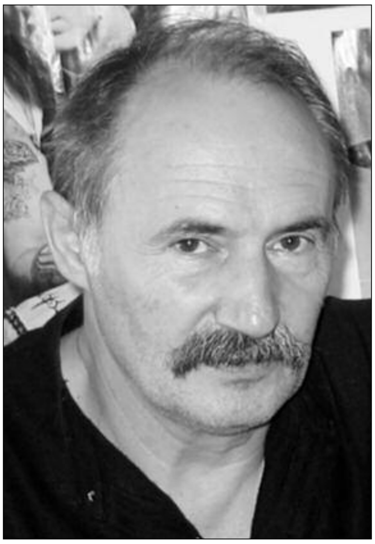
De spaima păsării

Era spre miezul nopţii când
o parte a bibliotecii (din stânga)
s-a prăbuşit peste mine
de spaima păsării care bătea în geam
... apoi s-a trezit singurătatea
a aprins veioza
m-a văzut înotând în râuri de literatură
la tâmpla dreaptă zăcea Pessoa
mai încolo Buzzati, Cehov şi alţii
cu alte cuvinte ce voiam să salvez
din mlaştinile trecerilor oarbe
mă dureau volumele căzute pe genunchi
ochii mi-erau sub file îndoliate
- asta ţi-ai dorit - mi-a şoptit singurătatea
să respiri cărţi
să-ţi oferi oasele
drept cariatide de bibliotecă.

Alexandru JURCAN

VIRGIL DIACONU – convorbiri cu criticul CONSTANTIN PRICOP despre critica, poezia și viața literară contemporane

„Trăim un moment de confuzie a valorilor, inclusiv în literatură...”

- *Unde, când și cum a debutat criticul Constantin Pricop? A fost greu, a fost ușor? L-a ajutat cineva?*

- Debutul meu a avut loc în... trepte (dacă un debut poate avea loc așa...), alternînd critica și poezia. Scriam în... secret în timpul liceului (în secret pentru că nu aveam cui să arăt, nu găsisem spiritul critic în care să am încredere), şi mi-au fost publicate cîteva poezii, semnate cu un pseudonim, la poşta redacţiei, într-una din revistele literare importante ale vremii - într-un soi de antologie care însoțea rubrica respectivă. Mi-au apărut o poezie și un eseu despre poezie în primul număr al revistei „Sinteze” a liceului unde eram elev. Citeam cu interes în acea vreme eseurile unor Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel și mai puţin critică literară de întîmpinare. În primul sau al doilea an de studenţie am început să colaborez la „Alma Mater”, revista universităţii „Al. I. Cuza” din Iași, căreia i-am devenit ulterior redactor-şef. Publicam, fără prea multă diligenţă, şi prezentări de cărţi în reviste de cultură. Din partea facultăţii am participat, cred că prin anul al doilea, alături de alţi studenţi/scriitori, la Concursul naţional de literatură studenţească - un concurs care avea la acea vreme o cotă remarcabilă. S-au prezentat în faţa juriilor alcătuite din critici şi profesori universitari cunoscuţi mulţi dintre echinoxişti, eram noi, cei de la „Alma mater” din Iași, erau autori studenţi de la „Universitas”-ul bucureştean. Şi, bineînţeles, din alte centre universitare. Am luat premiul I la critică, iar textul premiat a fost publicat pe o pagină întreagă din „România literară”. Premiile acelui concurs erau luate în serios şi aveau o mare vizibilitate. A fost probabil adevăratul meu debut. După care au urmat invitaţii de colaborare de la mai multe reviste ş.a.m.d.

Cei care m-au ajutat? Îi voi aminti într-o carte în care îmi propun să reconstitui atmosfera literară a acelor ani. Nu vreau să-i menţionez aici doar în treacăt, într-o (scurtă, de altfel) enumerare...

- *Cum au fost primite cărțile dumneavoastră de critică? Cum v-au apreciat criticii literari, în general?*

- Nu ştiu dacă are vreo importanţă cum au fost primite cărţile mele. Sigur că am citit cu interes comentarii ca acelea ale lui Adrian Marino, Gheorghe Grigurcu şi ale altora în care apăreau puncte de vedere în prelungirea, în completarea sau împotriva celor propuse de mine. Dar nu mult timp după debut căpătasem anumite convingeri privind viaţa literară şi o anumită decizie în ce priveşte propria mea condiţie. Mi-am apărat independenţa cu orice preţ - chiar dacă asta a însemnat o acceptată izolare. Iar într-o literatură în care onorurile se obţin la schimb, în care trebuie să intri în „joc”, altfel... pot spune că am avut chiar aprecieri mai bune decît m-aş fi aşteptat. Am crezut întotdeauna că scriitorul e un om singur. Dacă nu poţi să exişti singur, nu are rost să te apuci de scris... Poziţia mea distantă mi-a permis să observ întîmplări din viaţa noastră literară, care altfel nu se văd. Mi se pare mai de folos, aşadar, să discutăm despre evoluţiile din spaţiul în care se manifesta la noi critica literară. După anii ’60, cînd s-a impus o promoţie importantă de scriitori - poeţi, prozatori, critici, eseişti -, şi literatura română a început să fie cu adevărat literatură, s-a petrecut un fenomen

interesant. Eseiştii pe care-i citeam eu au plecat spre alte meridiane, iar cei care au rămas au trebuit să se adapteze la restricţiile absurde care s-au amplificat pe măsură ce trecea timpul. În domeniul comentariului literar s-a impus aşa-zisa critică de întîmpinare. Iar întregul spaţiu literar a evoluat într-un mod particular. Au urmat anilor ’60 noi promoţii de poeţi şi de prozatori - mai importanţi sau mai puţin importanţi, oricum, succesiunea a funcţionat, adăugînd celor consacraţi din generaţia ’60 nume noi, alimentîndu-se astfel o firească descendenţă. În critică, în tot acest interval, din anii ’60 ai secolului trecut pînă de curînd, au rămas, aproape neconcuraţi, necontestaţi, aceiaşi oameni care dădeau tonul, care hotărau cine este scriitor bun, cine nu ş.a.m.d. Cei cîţiva critici care s-au pronunţat asupra valorilor în acest lung interval de timp au stabilit ierarhiile valabile mulţi ani de-atunci înainte. Procesul a fost complex - îl analizez într-o carte pe care o pregătesc. Şi este un proces important, pentru că grevează literatura română pînă astăzi. Bineînţeles că între timp au apărut şi noi critici, dar niciunul nu a mai cîştigat autoritatea celor doi, trei care au... administrat decenii la rînd literatura română... Printre multele consecinţe ale acestei stări de fapt este una anume, asupra căreia m-aş opri aici. În anii şaizeci era nevoie - şi criticii de atunci şi-au îndeplinit această menire - de o critică judecătorească exprimată fără echivoc, de o departajare clară a producătorilor de scrieri realist socialiste, pe de o parte, de scriitorii care propuneau o literatură adevărată, pe de alta. Era necesară o impunere a criteriului estetic, trebuia o departajare netă între cei care urmau o asemenea cale şi laureaţii scrisului după reţeta oficială. Diferenţele erau covîrşitoare, iar critica pusă să le evidenţieze se exprima în... radicale. Acest spirit s-a continuat şi după ce spaţiul literar s-a mai normalizat. Oamenii care s-au perpetuat în poziţia de spirite directoare erau programaţi să exprime asemenea decizii categorice. În plus, la noi publicul e mai înclinat să guste superlativele în laudă şi deprecierile radicale decît analiza atentă, incursiunile teoretice ş.a.m.d. Succesul era, aşadar, asigurat. Criticii mai tineri i-au imitat, n-au apărut personalităţi care să impună o altă perspectivă. A rămas valabilă poziţia de critic judecător, care dă verdicte definitive: x e mare, y nu e mare etc. În alte literaturi, comentatorii mai încearcă şi să înţeleagă operele asupra cărora se opresc, creează acel halou de interpretări de care orice scriere literară are nevoie pentru a-şi găsi locul în procesul receptării. În alte literaturi, atunci cînd scriu despre o carte, criticii propun puncte de vedere, avansează idei, însoţesc opera cu relevarea unor semnificaţii accesibile unor cititori profesionalizaţi. Cînd se scrie în revistele importante din alte locuri despre un volum, se înţelege că judecata asupra nivelului de la care se poartă discuţia a fost făcută şi te aştepţi la spectacolul oferit de competenţa analitică, teoretică şi chiar expresivă a comentatorului. A da în permanenţă verdicte e simplist şi falacios, se întreţine un permanent şi incert climat de confruntare. Confruntare inutilă şi de multe ori stupidă, pentru că selecţia pe care o va face prompt, în ani sau chiar luni, timpul, nu ţine cont nici de judecăţile pozitive ale criticilor, nici de cele negative. Acestea pot influenţa opiniile din lumea neliterară pentru o vreme - nu mai mult. E drept că au apărut mulţi autori care preferă să se vorbească o clipă despre ei, să se vorbească oricum, doar să fie pomeniţi! Precaritatea unei asemenea perspective ne-o dovedeşte din plin istoria literară. În culegerea de cronici literare a unui critic despre care nu se poate spune că nu avea o reală vocaţie şi care era cît se poate de informat asupra producţiilor literare din perioada interbelică, Pompiliu Constantinescu, apărută în şase volume consistente prin anii ’70, ’80 ai secolului trecut, găsim, în majoritatea cazurilor, comentarii la cărţi despre care nu mai vorbeşte astăzi nimeni, care vor rămîne definitiv doar în depozitele încăpătoare ale istoriei literare. Sau, pentru a nu ne îndepărta prea mult de actualitate, cine mai vorbeşte astăzi despre Alexandru Ivasiuc, un prozator important, sau despre poeţi apreciaţi acum cîteva decenii, ca Grigore Hagiu sau Cezar Baltag? Totuşi, critici ca Pompiliu Constantinescu şi alţii mai aproape de noi şi-au îndeplinit, cu modestie şi responsabilitate, rolul. Au făcut o primă selecţie şi au pus în mîna cititorului scrierile literare ale epocii. Selecţia valorică se realizează indiferent de intervenţia criticului de întîmpinare. Criticul de primă instanţă, ca şi scriitorul de beletristică, îşi joacă rolul în momentul în care scrie. Restul vine în toate cazurile tîrziu, de obicei după dispariţia fizică a unora şi a altora. Prin opera lor, criticii şi autorii de beletristică ai timpului au creat spaţiul de expresivitate prin cuvînt, orizontul de idei ş.a.m.d. au întregit existenţa spirituală a epocii. Ce se întîmplă peste decenii e cu totul altă poveste...

Revenind la timpul prezent, nimeni nu ştie cum vor evolua lucrurile. S-ar putea ca literatura să capete, chiar într-un viitor apropiat, cu totul alte aspecte, s-ar putea ca altele să fie criteriile de apreciere. În condiţiile schimbărilor radicale ale mijloacelor de comunicare, ale uniformizării mondiale a limbajelor, nu sînt imposibile transformări importante şi în spaţiul literaturii. Rezultatele unor bătălii locale, cu un *background* pe care diletanţii entuziaşti nu îl percep sau nu îl pricep, mai pot conta în această perspectivă? Din păcate, spaţiul nostru literar este setat, cine ştie pentru cît timp, pe aceste coordonate de confruntare. Este un teren confortabil pentru grupuri şi grupuleţe care ţin să îşi impună oamenii, nu opţiuni literare, nu formule artistice, nu idei noi etc., şi urmăresc să pună mîna pe putere sau să-şi menţină puterea. O putere... administrativă, care se vrea justificată prin... judecăţi estetice. Astăzi s-au schimbat circumstanţele, au apărut personaje noi, compoziţia vieţii literare e alta, dar tendinţa, necesară altădată, inutilă şi perimată astăzi, a rămas. În aceste împrejurări, poţi fi... nemulţumit sau mulţumit de modul în care îţi este primită o carte? Din punctul meu de vedere, asta nici nu mai contează. Şi-apoi, de cînd e lumea, autorul de

literatură scrie, asta e menirea lui, indiferent de părerile unora sau altora. Şi, în afară de cazurile patologice de grafomanie, care trebuie prompt amendate şi care nici nu ţin de literatură, menirea scriitorului nici nu poate fi alta.

- La ce carte a dumneavoastră ţineţi cel mai mult?

- Nu am preferinţe în privinţa cărţilor pe care le-am scris. Nu am preferinţe nici în privinţa genurilor pe care le-am abordat - poezie, roman, critică şi istorie literară. Sînt scriitor - unul din mulţimea de scriitori adevăraţi care există astăzi în lume... Nu mi se pare că acesta ar fi un lucru neimportant...

- Cum vi se pare poezia de astăzi, căreia cei mai mulţi îi spun postmodernistă? Este ea reuşită din punct de vedere estetic, sau criteriul estetic este deja depăşit? Vă deranjează ceva la cărţile de poezie de astăzi?

- Să încep cu sfirşitul. Nu prea poate exista „deranj" în ceea ce priveşte literatura. Sînt deranjat de zumzăitul altor interese sub... capota literaturii. Altfel, în ceea ce priveşte aspectul pur literar, ceea ce se publică reprezintă simptome pentru starea momentului, fixează ceea ce are aceasta bun şi ce are rău. Sînt simptome ale unor tendinţe, încercări, întîrzieri, împrumuturi neasimilate, prostii de-a dreptul şi multe altele. Totuşi, este şi ceva de care sînt deranjat. Gîndirea leneşă, comoditatea în ceea ce priveşte „scrisul literar", prezentarea unor lucruri de multă vreme uzate, aici şi mai ales în altă parte, ca mari... descoperiri, ca mare... originalitate... Unde este lene de gîndire nu mai poate fi vorba de... creaţie. Înlocuirea căutărilor adevărate cu găşcăreala care domină astăzi viaţa literară este greu de suportat.

Literatura postmodernistă? Sînt aici foarte multe de spus. Încerc să simplific. În cîteva studii şi eseuri am căutat să fixez o distincţie clară în ceea ce priveşte postmodernismul. Există un postmodernism în filozofie, în gîndire, care marchează o importantă schimbare de mentalitate, o mutaţie reală în modul de a vedea lumea, de a recepta realitatea. Este o chestiune care merită într-adevăr să fie serios discutată - dar la noi nu prea există interes pentru acest postmodernism. Există apoi un postmodernism în arte, o mişcare artistică, un curent legat de postmodernismul din gîndire doar în anumite aspecte. Ceea ce a ajuns la noi, cu mare întîrziere, a fost o anumită mişcare în literatură. Acel postmodernism literar care apărea pe malurile Dâmboviţei ca o mare revelaţie, ca o descoperire, dacă nu chiar ca o... invenţie a generaţiei '80 era de multă vreme deja aplicat în altă parte. Cînd au început să se încingă entuziasmele în legătură cu „revelaţia" din acei ani, am publicat un eseu - *Postmodernism post festum* - în „Convorbirile literare" de pe vremuri. Printre altele, aminteam acolo că postmodernismul american, cel care inspirase „mişcarea" de la noi, fusese pus în circulaţie în State cu vreo două decenii mai înainte, cam pe timpurile în care în republica noastră literară (ca în mai multe locuri din Europa, de altfel) erau la ordinea zilei întîmplările noului roman francez... Dar în acel zgomot al cenaclurilor bine lansate nu era loc pentru dezbateri. Acest postmodernism-formulă artistică a acoperit şi chiar depăşit ecranul şi nu s-a mai văzut că în acea perioadă noi eram ca societate într-o stare de primitivism care nu ajunsese măcar la modernitate... Astăzi, vehemenţa afirmativă de atunci (cine nu e postmodernist nu poate fi scriitor!, parcă spunea cineva) s-a calmat, dar au rămas consecinţele momentului literar. Benefice, în epocă, pentru că au introdus un fel de poezie cu totul opusă solemnităţii oficiale, au adus în poezie o banalizare necesară. Ulterior, de-acolo s-a tras modelul „poeziei trăncăneală", arhiprezent astăzi (poetul vorbeşte despre orice, îi dă înainte fără grijă, trăncăneşte şi, pentru că nu este lipsit de talent, reuşeşte ici şi colo secvenţe care pot fi remarcate...). Este un soi de poezie pe gustul românului mediu, căruia vorba lungă nu-i displace... A fost un exemplu prost mai ales pentru poeţii foarte tineri, care au crezut că orice ar înşira pe un anumit ton este poezie... Este şi comod procedeul, pentru că reduce poezia la o familiaritate lejeră, de braserie...

Cît priveşte criteriul estetic... Dacă mai există literatură, sigur că trebuie să existe şi o anumită estetică. Atîta doar că aceasta se modifică o dată cu epoca. S-ar putea ca la un moment dat literatura să capete aspecte pe care astăzi nu ni le imaginăm - dar aşa au funcţionat lucrurile întotdeauna.

- Au generaţiile poetice capacitatea de a fi estetice în bloc? Reprezintă noile generaţii o evoluţie faţă de vechile generaţii? Ce raport există între generaţiile poetice şi personalităţile poetice? Au cumva generaţiile capacitatea de a influenţa în bine (estetic) personalităţile poetice?

- Substituirea individualităţii printr-un grup, în cazul de faţă numit nu o dată... generaţie, a fost justificată în anii '80 din perioada comunistă, pentru că momentul era extrem de neprielnic debuturilor, afirmării individuale a autorilor tineri, editurile nu-i publicau etc. Toţi cei care gîndeau cît de cît au fost de acord, în acel moment, că publicarea în grup, „generaţia", era o modalitate bine găsită pentru impunerea unor nume noi. Ulterior însă, în jurul generaţiilor, s-a creat un soi de mistică, din ce în ce mai fadă, şi nucleului iniţial i s-a alăturat o cohortă de autori apăruţi pe parcurs. Astăzi, cei care se reclamă neapărat de la o generaţie, şi nu de la scrierile literare proprii, stîrnesc suspiciuni. Ceva le lipseşte, dacă au nevoie de o etichetă colectivă. Colectivismul n-a adus în literatură mare lucru. Nici cît în agricultură...

- Credeţi în mutaţia valorilor estetice generaţioniste? Mai precis, există în poezia mutantă generaţionistă vreo progresie/evoluţie poetico-

estetică? O generaţie nouă înseamnă musai o poezie generaţionistă mai bună decât poeziile generaţioniste precedente? Sunt toate schimbările care se produc de factură estetică?

- Nu. O promoţie de autori poate folosi cu predilecţie anumite procedee, anumite idei, anumite artificii. Dar nu aceste procedee întorc lumea pe dos. De multe ori ele mai fuseseră exploatate şi înainte. De pildă, poezia prozaică şi discursivă impusă în anii '80 după model american avusese un predecesor şi la noi: Geo Dumitrescu - despre care astăzi nu se mai vorbeşte. Doctrina literară postmodernistă a adus, pe de altă parte, o benefică, altfel, întoarcere către clasici, către ce exista şi era uitat în moştenirea literară românească. Ion Budai Deleanu, de pildă, „actualizat" de Cărtărescu. Dar întrebuinţarea mecanică a unor procedee nu produce decît maculatură. În cele din urmă, tot talentul... individual, personal şi propriu, ca să-i spunem aşa, contează - nu generaţia...

În literatură nu prea există... progrese. Există talente, care îşi descoperă mai devreme sau mai tîrziu mijloacele de expresie adecvate. Nu este vorba neapărat de invenţii, este vorba de capacitate reflexivă şi expresivă - care e strict individuală.

La noi s-a ajuns astăzi la un anumit nivel literar, superior, să spunem, celui al autorilor de acum 100 de ani. Dar această maturizare şi stăpînire a expresiei de către media scriitorilor nu arată talentul, ci maturizarea literaturii, culturii etc. Acest nivel mediu... superior nu e altceva decît tot un soi de mediocritate - din care se iese greu...

Literatura română s-ar putea să facă din ce în ce mai mult parte din contextul european - aşa cum de mai multă vreme se întîmplă cu artele plastice, cu muzica, cu filmul... Sigur, literatura e în mare măsură legată de limbă, ceea ce nu se întîmplă cu alte arte - dar e posibil să fie depăşită şi această barieră. Pentru a fi mai prudenţi cu superlativele împărţite astăzi abundent cînd e vorba de valoarea scriitorilor, poate ar fi util să ne imaginăm cine şi cum ne-ar reprezenta într-o galerie europeană literară. Provincialismele şi lipsa reală de altitudine s-ar vedea fără dificultate cu ajutorul acestui exerciţiu de imaginaţie.

- *Evaluează criticii operele literare imparţial, obiectiv, sau sunt confiscaţi de interese generaţioniste sau de altă natură? Aveţi cumva sentimentul că unii critici supralicitează valoarea anumitor poeţi, scriitori, şi, în acelaşi timp, scriitori de valoare sunt ignoraţi sau minimalizaţi? Adică falsifică critica literară valoarea şi ierarhia reală a scriitorilor, sau reuşeşte să fie obiectivă?*

- Aşa cum am spus deja, trăim un moment dificil, de confuzie a valorilor la nivel naţional, un moment delicat pentru evoluţia societăţii româneşti. Nici în literatură lucrurile nu stau mai bine. Critica nu mai este o instanţă în care, personal, să am încredere. Pot să mă intereseze unele interpretări, judecăţile însă... Personal, îmi aleg pur şi simplu singur cărţile în care cred... Rareori alegerile mele coincid cu ceea ce se vorbeşte în tîrg... Cîteva cărţi ale contemporanilor noştri le citesc cu interes, la unele, puţine, chiar revin, cu interes sporit, pe cele mai multe le abandonez după ce îmi dau seama, rapid, despre ce este vorba. Nu mă influenţează ceea ce se vîntură ca decizii ale criticii momentului, numele aruncate în prim plan, „notele" (acordate de cine?), succesele, premiile, *mainstream*-ul de la noi. Trăim un moment de confuzie a valorilor, inclusiv în literatură, iar în ţara care a suportat, fără să fie deranjată, mai bine de un an, în postul de prim ministru, o persoană fără absolut nici o calitate, nu e de mirare că şi în spaţiul literar domină aceeaşi confuzie. Dacă un om cu anumite abilităţi comerciale înfiinţează o editură, la noi acesta, în loc să-şi susţină editura, cifrele de afaceri etc., devine şi el, peste noapte, poet, sau măcar artist în vreun alt gen. Dacă o altă persoană face traduceri, în loc să-şi perfecţioneze cu modestie preţioasa capacitate de a transpune opere literare în altă limbă, devine peste noapte critic şi organizează concursuri literare... *Ca la noi la nimenea*... Şi, oricum, tot românul e poet (prozator, critic ş.a.m.d.)...

- *Ce critici români apreciaţi în mod deosebit? Aveţi ceva de reproşat criticii noastre literare?*

- Mircea Martin, pentru profunzimea teoretică, dublată de aderenţa subtilă la operele comentate. Sînt şi alţi cîţiva, dar acum acest nume îmi vine în minte.

Altfel, n-am ce să reproşez nici criticii. Ea este aşa cum este. În acest moment, nici n-ar putea fi altfel. E un simptom, ca toate celelalte, al unui proces.

- *Ce părere aveţi despre marile premii literare de la noi? Despre Premiul Naţional pentru Poezie Mihai Eminescu, de exemplu? Credeţi că sunt premiaţi într-adevăr cei mai buni poeţi, sau mai degrabă favorizaţii unei anume generaţii, să spunem cei aflaţi la putere acum? Cum explicaţi faptul că cele mai multe premii literare merg la generaţia optzecist-postmodernistă? Dacă la putere ar fi poeţii douămiişti, credeţi că poeţii optzecişti ar fi în continuare la fel de premiaţi ca acum?*

- Cred că am răspuns la întrebare atunci cînd am vorbit despre perioada de confuzie de astăzi. Instituţiile culturale care ar putea aduce o anumită clarificare sau măcar o anumită stabilitate nu mai sînt în stare să o facă şi încearcă să-şi mascheze incapacitatea în spatele unor „modernizări", al unor „înnoiri" care nu duc la nimic bun - cum nu au dus la nimic bun nici „inovaţiile" în predarea literaturii române în şcoală...

Cei din generaţia '80 sînt astăzi cei care ocupă poziţii ce îi transformă în favoriţii momentului prin situaţia lor socială, prin prestigiul acumulat şi datorită vîrstei... Asta nu are legătură directă cu ierarhia valorilor, care nu funcţionează. În plus, nu au apărut prea mulţi autori noi care să le pună în primejdie

pozițiile... Nu trăim un moment social prea bun, iar momentul literar nu e nici el prea fericit, așa că...

- *Ce caracteristici considerați că ar trebui să aibă poezia pentru ca ea să poată fi considerată o operă de valoare?*

- Nu știu. Şi nu se poate ști. Din fericire... Este pur și simplu o operă de valoare. Rezistă în timp, este confirmată de majoritatea specialiştilor de orientări diferite, din epoci diferite... Dacă s-ar putea cuantifica..., cum la noi un secret nu ține decît cîteva zile, ne-am trezi cu o inflaţie de opere poetice de valoare. Noroc că nu se întîmplă așa...

- *Enumerați, vă rog, primii trei, cinci sau zece poeți români contemporani, pe care i-ați „planta” în antologia dumneavoastră de poezie sau în istoria literară pe care să presupunem că o întocmiți.*

- N-aş vrea să stric surpriza pe care s-ar putea să o provoace apariţia volumului la care lucrez...

- *Există vreun scriitor căruia ați vrea să îi mulțumiți pentru traseul dumneavoastră literar sau numai pentru un anumit sprijin în acest domeniu?*

- Am răspuns cînd m-aţi întrebat despre debut. Sînt cîțiva oameni (foarte puţini, ăsta e adevărul) pe care îi voi aminti cu respect într-un volum în care încerc să restitui întîmplări ale epocii literare pe care am cunoscut-o.

- *Câte cărți v-a publicat USR înainte și după Revoluție? Ce fel de scriitori credeți că publică gratuit la Editura Cartea Românească? Recent, a publicat o serie de scriitori dispăruți, dar și de contemporani. Ei au fost lansați la Gaudeamus 2019 și sunt anunțați cu toții în România literară nr. 50.*

- În 1990 mi-a apărut la Cartea Românească *Marginea și centrul*, într-o colecție de eseuri binecunoscută. Pe urmă, multe s-au schimbat. Nu mai era CR cu care colaborasem. Acum cîțiva ani, cînd CR era „tutelată” de Polirom, mi-a fost refuzat romanul *Noua educație sentimentală*, apărut apoi la altă editură. Mă întreb dacă cei din „comitetul” care aproba atunci volumele ce trebuiau să apară citeau într-adevăr cărțile propuse editurii... Sau îi alegeau pe aleși după alte criterii... Dar astăzi sînt atîtea edituri, atîtea posibilități de a publica, încît o editură nu mai înseamnă mare lucru. Ideea că a fi publicat de o editură anume este neapărat o confirmare a valorii nu se susține. Nu o dată edituri mici, oneste, pot să joace un rol important sau chiar mai important pentru promovarea literaturii de azi. De multe ori „firma” nu mai corespunde, lucrurile seamănă ca în spusa cu gardul și leopardul.

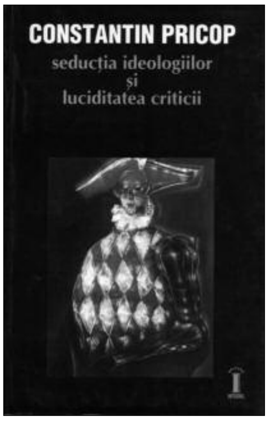
- *Ce loc credeți că ocupați* acum *în literatura română? Vă considerați un critic important, sau nu? Credeți că peste 50 de ani veți mai ocupa un loc însemnat în literatura noastră?*

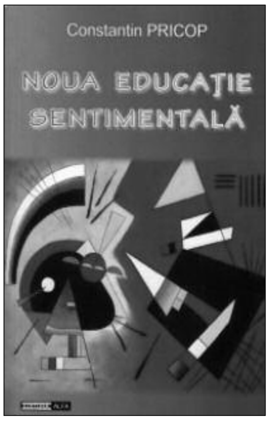
- Știu că mă număr printre foarte puținii care și-au menținut independența, care n-au intrat în nici un grup, gașcă, coterie, jocuri... Care nu răspîndesc judecăţi gata... „rumegate” de cei care-i... mînăresc... Am încercat să văd și în lucrurile care par mărunte, recenziile la cărţi, semnele unui context mai larg, o direcţie, o epocă, o literatură... M-a atras întotdeauna dimensiunea teoretică a realității literare empirice... Sigur că așa ceva nu prea interesează pe literatul român. Asta e situația... Din păcate, independenții sînt atît de puțini, încît ies rar în evidență. Ce-are a face? Dacă ai suficientă tărie de caracter, îți urmezi calea, chiar împotriva tuturor...

- *Ce înțelegeți prin termenii de „poezie canonică” sau de „poet canonic”? Cine credeți că ar trebui să stabilească poeții canonici sau prozatorii canonici români? Pentru dumneavoastră, aproximativ câți astfel de poeți români există?*

- La această întrebare am răspuns într-o anchetă inițiată chiar de revista dv. Poeți care ar putea fi numiţi astfel sînt cîțiva, foarte puțini, cei pe care-i pomenește toată lumea cu diverse ocazii, începînd cu Academia, Radioul, Televiziunea şi alte organisme culturale oficiale (sau semioficiale), cei introduși în manualele de școală. Cine îi stabilește? Mediul cultural, începînd cu mediul literar şi terminînd cu media. Procesul stabilirii acestora nu stă în puterea unui individ, oricare ar fi acesta. Numele care apar în toate acțiunile de acest gen sînt ale poeţilor canonici. În cvasitotalitatea cazurilor sînt autori cu o carieră încheiată, bine fixați în conștiința națiunii lor.

Condiția umană

Prozator consacrat, cunoscut pentru darul povestirii, dublat de o capacitate puțin obișnuită a analizei psihologice, Constantin Arcu adună în antologia „File de altădată” povestiri din volumul de debut („Cenușa zilei”, 1995), multe dintre ele datând, cel mai probabil, din perioada de dinainte de evenimentele din decembrie 1989, dar și povestiri din volumul „Ceremonial de despărțire” (2005), între ele inserându-se micro-romanul existențialist „Omul și fiara” (1996), „apărut cu numeroase greșeli de corectură, erori ce făceau pe alocuri textul inintelligibil”, după cum motivează autorul revenirea asupra textului și republicarea lui.

În povestirile lui Constantin Arcu nu epicul stă pe primul loc – în multe povestiri, în afară de o rătăcire abulică printr-un târg vlăguit de ceaţă, nu se mai întâmplă mare lucru –, ci mişcările lăuntrice ale personajului, modul în care micul funcţionar, sau scriitorul ratat, sau intelectualul învins de absurdul existenţial (ei sunt, cu un termen juridic împrumutat, „persoanele de interes” care predomină în galeria tipologică) încearcă să iasă din propriul labirint, de sub ameninţarea „fiarei” distrugătoare de umanitate.

Suspicios şi suferind, personajul lui Constantin Arcu refuză să vadă spectacolul în culori al vieţii, este lipsit de empatie, puţin comunicativ, uneori cu puseuri sociale care-l transformă în victimă (vezi „Aventură de noapte”), dar caracterizat, în general, de mişcări retractile. Obsesia spaţiului închis (camera, cârciuma, lacto-barul, biblioteca şi, în general, întreg târgul de provincie) determină gânduri suicidare, atunci când nu se limitează la lehamite, greaţă, conştientizarea mizeriei fiziologice, circumscrierea într-un loc al sărăciei şi al lipsei de perspectivă. Povestirea cu titlul „Lecţia de istorie” sintetizează exact această stare de captivitate într-un spaţiu al morţii, în care „moartea înseamnă ceva doar atunci când omul îşi pune această problemă. În rest, ea nu există cu adevărat” (pag. 96). Nici cei doi bătrâni, situaţi cumva în afara timpului, nu ştiu dacă sunt vii sau morţi, absurdul situaţiei fiind întreţinut de personajul secundar, menajera, un fel de bestie/minotaur din interiorul labirintului. Prin aceeaşi stare trece şi Adam T. din micro-romanul existenţialist „Omul şi fiara”, care, în pagini de jurnal de o sinceritate la limită, pare a-şi consemna vidul interior, lâncezeala, inadaptabilitatea la mecanismul social.

Din cele opt povestiri din volumul ***Ceremonial de despărţire*** (Editura Paralela 45, 2005) sunt păstrate şase (autorul renunţă la „O doamnă cu pălărie” şi la „Un plan de bătaie”); povestirile rămase aduc în faţa cititorului nu numai un discurs narativ de bună calitate, ci şi o viziune cu uşoare note umoristice asupra lumii în care trăim. Studiile de Drept, dar şi activitatea publicistică şi literară îl ajută pe Constantin Arcu să creeze un univers nu suprapus celui real, un înfricoşător *mimesis* pentru receptorul contemporan al mesajului artistic, ci mai degrabă paralel cu el, nelipsind nici elementele fantastice (vezi povestirea ***Avocado***), nici recursul la elemente ce amintesc de absurdul paginilor kafkiene (vezi ***Dileme***).

Majoritatea povestirilor au ca personaj un individ taciturn şi singuratic, sedus de literatură ca mijloc de supravieţuire, care se destăinuieşte credibil şi naiv unui cititor simţit ca empatic, uneori mizându-se poate prea mult pe complicitatea lui bonomă. Anchetatorul din ***Dileme,*** funcţionar zelos, tânăr, dornic de afirmare, membru al unui ocult serviciu de supraveghere a societăţii (SSS), scutură dosare vechi şi vrea cu orice preţ să-i închidă pe toţi cei vinovaţi: *Nu s-a născut, vă asigur, împricinat pe lumea asta care să nu aibă partea lui de vinovăţie bine stabilită, şi orice individ poate fi oricând învinuit de ceva* (p. 301). Întâmplarea îi aduce însă în birou un scriitor de-o inocenţă dezarmantă, discursul acestuia, nesupus canoanelor anchetatoriale, răsturnându-i complet sistemul de valori şi răvăşindu-l sufleteşte. Scriitorul şi cu fata de la bar reuşesc să scape din liniile de forţă ale justiţiei considerate kafkian drept exasperantă măcinare birocratic-absurdă, poate pentru că ignoră cu desăvârşire existenţa acestui tip de univers aberant: *Chiar asumându-mi riscul unei erori judiciare (sintagmă răsuflată, pe care nu dădeam doi bani), mă vedeam nevoit să-i fac să priceapă că o imensă vinovăţie apasă asupra lor, iar eu, uzând de cele mai ascunse portiţe ale legilor, căutam să le ofer salvarea (**Dileme,** p. 302).*

Tânărul din ***Eu şi amicul Voltaire*** prestează sezonier activităţi care se învârt în jurul literaturii, cară cărţi la bibliotecă, face traduceri pentru a supravieţui de pe o zi pe alta şi suferă de angoasa lipsei de perspective provinciale, în care numai pânda resemnată a trenurilor cu trecere prin urbe mai poate constitui sursă de interes. Drama personajului îndrăgostit de-o prostituată este narată fără triluri sentimentale, ca şi metamorfoza finală în câine, expediată rapid şi fără menajamente, dar cu duritatea implacabilă a sentinţei judecătoreşti. Asemenea lui, tânărul internat în spital din ***Duminica bolnavilor***, cititorul lui Sartre într-un mediu de incurabili lipsiţi de aer, face o pasiune fulgerătoare pentru asistenta cu părul de foc, îşi poetizează cu decenţă trăirile şi eşuează într-o fugă lamentabilă atunci când realul îl asaltează cu duhorile lui, cu fetuşii morţi ambalaţi ca nişte gunoaie în ziare şi pungi de plastic, cu saloanele de condamnaţi la moarte, cu prostia, imoralitatea şi spiritul de turmă pecetluind fiecare fibră a fiinţei umane. Refugiul în literatură îi asigură personajului posibilitatea detaşării temporale de acest univers, numai că întoarcerea în el devine şi mai deprimantă, şi mai absurdă, într-o naraţiune ciudat de impersonală, amintind cumva de romanul lui Camus, ***Străinul (***regăsim aceeaşi trăire ca sub narcoză a unor evenimente tragice).

Povestirea ***Ceremonial de despărţire*** aduce în faţa cititorului o modalitate lirică de abordare a realităţii. Mai curând poem liric în proză, amintind cumva de ***Ce mult te-am iubit*** (litania cu pretenţii de roman a lui Zaharia Stancu), paginile adunate sub acest titlu îşi trădează autorul sau poate că vin să adauge o dimensiune nouă, gingăşia, la ironia şi observaţia obiectiv-necruţătoare sub semnul cărora stau celelalte pagini din volum.

Prin tematica abordată, prin maniera de a-şi adapta scrisul la nivelul exigenţelor şi modei actuale a prozei de la noi şi de aiurea, autorul volumului „File de altădată” este convingător, credibil şi chiar îşi poate motiva cititorul să purceadă la o lectură adevărată şi să-şi uite - până la următoarea ocazie - de năravul de a frunzări cărţile zilelor noastre.

* Constantin Arcu, „File de altădată”, Editura Eikon, 2019

Valeria MANTA TĂICUŢU

Luceafărul – semne, simboluri, idei

O nouă carte despre Mihai Eminescu nu poate surprinde pe nimeni, niciodată. Eminescu este inepuizabil! Mă refer, desigur, la opera lui, care nu încetează să ne uimească prin profunzimea ideilor, prin dimensiunea gigantescă a curiozităţii intelectuale prin care Mihai Eminescu a deschis noi orizonturi culturii româneşti, recunoscute de marii scriitori interbelici – orientalism, de exemplu, cu filosofia de viaţă şi poemele nemuritoare *Rig Veda*, *Mahabharata*, *Upanişade*, dimensiune pe care, după propria mărturisire, Mircea Eliade a preluat-o de la înaintaşul său, care i-a oferit şi modelul unui intelectual autentic.

Impresionanta lucrare a lui Lucian Costache, *Luceafărul înainte şi după Luceafărul*, o carte de o viaţă, impunătoare ca dimensiune, cantitate şi calitate, abordează într-o perspectivă personală, după metoda critică din *Eminescu. Interpretări*, I-II, a lui Mihai Drăgan, profesorul de Eminescu de la Universitatea ieşeană, poemul *Luceafărul*, pe care-l integrează, centrifug şi centripet, complexităţii operei.

Lucian Costache este convins că opera eminesciană este o complexă reţea de semne şi simboluri, de idei care comunică între ele şi care atestă preocuparea lui Mihai Eminescu pentru o idee sau alta, în diverse etape ale vieţii sale. Pentru că ideile au viaţa lor, Lucian Costache le urmăreşte radiant, prin legăturile comprehensive, semnificative, relevante, ca ideatică şi expresivitate artistică. Iar acest fapt face ca niciun text eminescian să nu poată fi nici analizat, nici înţeles fără „a coborî în istoria sa", în „avatarurile sale" şi, desigur, fără a neglija „elementele de legătură dintre texte" – „fie că e vorba de mitologii sau filosofii îndestulătoare, analogii în varii domenii ale culturii române şi universale, în multiplele posibile comparaţii cu autori şi capodopere ale literaturii universale, legând epoci şi ideologii literare, de semnificaţiile de adâncime ale limbii române (...), fie de genialitatea creatoare a lui Eminescu, atât în domeniul gândirii sale reformatoare, cât şi al limbajului poetic, susţinut de înţelepciunea străveche a limbii române şi a nuanţelor noi, care au amprenta geniului său".

Considerat sinteza gândirii poetice şi filosofice eminesciene, *Luceafărul* este aşezat în centrul creaţiei sale, un poem îndelung pregătit, aşteptat de Mihai Eminescu, într-un mod tulburător, toată viaţa, şi pentru care s-a pregătit toată viaţa. Primul capitol, *Mihai Eminescu – precursor al transdisciplinarităţii. Ieşirea din lumină. Vocaţia luminii*, se concentrează pe ideea unui Eminescu *iluminat*, un om, adică, stăpânit de idealul demiurgic al cunoaşterii, aspirând la înţelegerea exactă şi deplină a modului de funcţionare a universului. Pentru a ajunge la acest ideal al cunoaşterii absolute, depăşind relativismul condiţiei umane, Mihai Eminescu se apleacă asupra înţelegerii miturilor, credinţelor, filosofiei, plecând de la *limba* ca depozitar al sufletului unui popor, ajungând la misterioasele semne ale limbii sanscrite. Studiind filosofii şi mitologii, literaturi străine, Mihai Eminescu nu este un simplu student harnic şi conştiincios, nu este un simplu compilator, ci le integrează creator, asimilându-le în propriul univers cognitiv, în propriul imaginar artistic.

Influenţa în cultură, în termeni blagieni, nu este *modelatoare*, ci *catalitică*, determinându-l pe Mihai Eminescu să ajungă la fondul propriei gândiri. Ideile filosofice sunt parte integrantă a personalităţii sale intelectuale, dar şi parte a construcţiei atinse de *fantasie – mama imaginilor*, intrând într-un firesc al scriiturii ce-i poartă şi-i defineşte *matricea stilistică*. Aşa cum spune Lucian Costache, Mihai Eminescu „concepe o cosmogonie cu trimiteri mitice evidente, dar nu rupe cele două lumi, pe care le consideră complementare şi adesea în confruntare, restabilindu-se, totodată, de fiecare dată, un echilibru, care pune lumile la locul lor, pentru a le da, iarăşi şi iarăşi, posibilitatea să se confrunte la nesfârşit. Imaginile se repetă, dar, artist al cuvântului românesc, Eminescu construieşte diferit: <u>*râuri de soare*</u> din *Floare albastră* e aceeaşi imagine din *Sara pe deal – Apele plâng, clar <u>izvorând din fântâne</u>* sau *Stelele <u>nasc umezi</u> pe bolta senină* – fie în *Luceafărul*: *Vedea ca 'n ziua cea dintâi/ Cum <u>izvorau lumine</u>*" (s.a.).

În interpretarea poemului *Luceafărul*, având un punct de plecare în Eugen Simion, *Mituri esenţiale*, Lucian Costache, fără a se feri să pronunţe cuvântul *mit* în legătură cu Mihai Eminescu, evidenţiază „un mit de echilibru", în sensul unui „construct original" de mare forţă imaginativă, care „într-o formă poetică explică lumea", combinând măiestrit *cugetarea sacră* şi poezia. Mai mult, *Mitul Luceafărul este Mitul Eminescu*, cuprinzând opera şi omul Eminescu – cu „viaţa lui interioară şi exterioară", cu „zeităţi şi oameni", care unesc cele două lumi – *lumea cea mare* a universului şi *lumea cea mică* a omului. Argumentul esenţial i-l oferă interpretarea lui Mihai Drăgan, care consideră că Eminescu încerca să refacă *limbajul prim*, originar – adică *să gândească în basme*, aşadar, sacru, mitic, refăcând, totodată, şi acel *strai de purpură şi aur* peste *ţărâna cea grea*, strai necesar oricărui creator şi constructor de mituri.

În acest construct original, iubirea este un sentiment întemeietor. Platonician, erosul eminescian apare în dubla lui complexă dimensiune, ca *eros celest*, *uranian*, şi ca *eros terestru*, *polimnic*, concepţia despre iubire fiind definitorie în crearea propriei lumi. În acest sens, se poate admite ideea critică a lui Lucian Costache, conform căreia *Luceafărul* este şi o capodoperă a sentimentului de iubire care guvernează şi rânduieşte lumea, sentiment care leagă Cerul şi Pământul.

Luceafărul relevă şi ideea feminităţii, a frumuseţii absolute, care, în sens platonician, coincide cu perfecţiunea. Femeia pe care o iubeşte Luceafărul este „Femeia, o anume femeie sau propria închipuire"? Intră în jocul interpretărilor, din nou, o interesantă ideatică, având ample ramificaţii, nu doar în cultura lui Mihai Eminescu, dar şi în cea a lui Lucian Costache însuşi. Făcând o paralelă între cele două basme, *Miron şi frumoasa fără corp* şi *Fata în grădina de aur*, accentuând mai mult similitudinile cu fantasma din *Miron*..., el consideră că Eminescu are în vedere „Ideea de frumuseţe", „Frumuseţea în sine", aşadar.

La fel de provocatoare sunt şi interpretările care-i vizează pe Demiurgul însuşi şi pe Hyperion. Lucian Costache vorbeşte despre o „stare de ambiguitate" în privinţa esenţei Demiurgului şi o menţine: Demiurgul este „Atotputernicul Dumnezeu sau doar un tată al lumii de jos, al demonilor?"... Există, apoi, ideea unei expansiuni cosmice şi terestre, expansiune care atinge toate „personajele": de *expansiune cosmică* ţine dorinţa

Cătălinei, de *expansiune terestră*, cea a lui Hyperion, întrucât „un impuls erotic” pare a conduce universul.

Din această analiză a detaliilor, nimic nu pare a fi omis, nimic nu este lăsat la întâmplare, toate se combină, ca într-un puzzle ingenios, în interpretarea criticului Lucian Costache, o interpretare personală, originală, ce-l continuă pe Mihai Drăgan, maestrul tuturor ieşenilor, când e vorba de Mihai Eminescu. Astfel, această carte ocupă un loc important în exegeza eminesciană, ca și în bibliografia lui Lucian Costache însuși, dar este, totodată, și un omagiu binemeritat adus lui Mihai Drăgan, un început în receptarea dreaptă și corectă a operei și a personalității sale, profesorul fiind atât de nedreptățit de oameni și de istorie, încât pare un avatar al lui Mihai Eminescu...

Ana DOBRE
8 ianuarie 2020

Note de lectură

Poeme din *Levantul fără sfârşit*

Deşi se află la a treia sa carte de poezie şi i-au apărut grupaje de poeme în antologii româneşti (şi italiene), pe **Daniela Marchetti** am descoperit-o de curând, când am citit cea mai recentă carte a sa, **Levantul fără sfârşit**, apărută la **Editura BrumaR**, în 2019.

Daniela Marchetti s-a născut în Slatina şi de câţiva ani trăieşte în Udine (Italia), unde coordonează, ca director, revista lunară de cultură europeană *Arte*.

După volumele de poezie *Când stropii vremii curg precum nisipul*... (Editura Sitech, Craiova, 2018) şi *Cine te iubeşte, îngere?* (Editura Eikon, Bucureşti, 2018), *Levantul fără sfârşit* apare la o editură care îi onorează grafic poezia publicată şi se bucură de o prefaţă scrisă cu multă generozitate de Şerban Foarţă.

Volumul se întinde pe numeroase pagini şi cuprinde trei secţiuni: *Enunţuri lângă statuie*, *Poemul dintr-o pălărie uzată* şi *Levantul fără sfârşit*.

Daniela Marchetti scrie o poezie a cărei emoţie are mereu un bemol, care atinge coarda sensibilă, dar nu în modul acela trist, zdrobitor. Găsesc o poezie a memoriei, o poezie subtilă, scrisă într-un limbaj aşezat, de o cursivitate clasic-latină, uneori cu caligrafii descriptive care duc cu gândul la foşnetul literaturii nipone.

„toţi anii aceştia stau în rafturi şi noi ştergem praful/ dintr-o parabolă a memoriei/ amintirile o iau care-ncotro într-o hârjoană nebună pe peronul pustiit al gării/ plonjăm în realitatea difuză şi apele în scocurile anotimpului imită mareea/ care anunţă venirea pescăruşilor cu zmeul de hârtie al/ unei copilării în care taumaturgul erai tu/ când ceasurile îşi schimbau minutarele şi măsurau/ curajul tuturor de a înfrunta zeul schimbărilor vintage/ lângă farul unde feribotul intra brusc în oglindă cu viaţa mea/ cu viaţa ta, cu viaţa lor (...)/ (...) tata şi mama colorează cu doruri/ nisipul tălpilor noastre cântă un marş nupţial înainte de/ culesul fructului luna aşteaptă la debarcader câinele de pază/ iarna a plecat”. (*Mareea*)

Zei, zeiţe şi magi, Sfântul Alexandru, bătrânul Euclid, dar şi personaje cunoscute din literatura universală, precum Şeherezada, Pip, Alice (in Wonderland) etc., trec graniţele propriilor poveşti şi intră în spaţiul poetic al Danielei Marchetti, îmbogăţind şi completând amintirile fragmentare, hrănind memoria cititorului:

„covorul inocenţelor este partea/ cea mai captivantă/ din destrămarea poveştii/ eu, Şeherezada, vreau să stabilesc/ în seara ultimei epopei/ cât vom plăti pe oasele gata cântărite ale textului-capcană,// prinţule, acum eşti un dandy şi marile tale speranţe/ sunt/ aidoma iluziilor lui Pip revărsându-şi privirea/ peste praful mobilelor”. (*Povestea din mansarda tinereţii*)

În cea mai mare parte a lor, poeziile sunt gravate de biografia poetei:

„liceanca nostimă deschide cartea/ aşează semnul la pagina patruzecişiopt/ îi cântă greierului care moţăie în palmă/ pe linia destinului”. (*Reverie la Slatina*)

Altele sunt aproape mărturii despre fragilitate, resemnare, spaime, incertitudini:

„inima mi-e o carte în flăcări nu le stinge dragostea,/ moartea, uitarea,/ vom trăi şapte vieţi, nu ne vor ajunge milenii să/ preţuim pământul şi marea/ inima mi-e o carte în flăcări nu râde, nu plânge doar/ cuvântul tău pe dealul golgotei m-ajunge/ inima mi-e o carte în flăcări sânge sunt literele-ngropate/ în albul paginilor din veacuri surpate/ inima mi-e o carte în flăcări răsfoieşte-o cu degetele/ mele priveşte-mi dansul sub baldachinul înzăpezitelor/ stele”. (*Mântuind*...)

Imagini expresive alimentează universul poetic complex al Danielei Marchetti, *une chanson douce* reuşeşte să poarte cititorul de la un titlu la altul cu o energie persuasivă, cum destul de rar se poate întâlni într-o carte de poezie:

„Am sărutat trandafirul de foc şi muzica înflorise pe/ cornişa lunii oraşe utopice/ de-a lungul râului melcii şi vâscul îşi amintesc de noi,/ pădurea are ferestrele magice întoarse spre ape,/ zboară morţii pe sus în caleşti de hermelin/ priveghind chiar somnul oraşelor noastre utopice// (...)// Hai, spune ceva despre ceasurile care au tăcut la/ trecerea alaiului/ pasărea vis scoate din apele fluviului moneda blândului/ cezarion,/ el este înveşmântat în purpură şi cuvintele lui spintecă/ zarea/ şi aduc luntrea întâmplărilor din tabloul lui géricault/ dar eu nu mai aud decât apele fluviului morocănos/ izbind ţărmul unde va acosta/ prinţesa din levantul fără sfârşit”. (*Levantul fără sfârşit*)

Rânduită într-un format care mă duce cu gândul la o antologie, cu un aer, o patină de album, calmă şi caldă, misterioasă, densă adeseori, poezia Danielei Marchetti reuşeşte să creeze un spectacol al multiplelor sale faţete lirice, fără exces de metafore, un mozaic de mişcătoare impresii: „un miracol dansul cuvintelor pe coperta/ acestei cărţi uriaşe”.

Liliana RUS

Poezia stărilor contradictorii şi a energiilor alternative

Octavian Doclin, ***Şi punct. Şi de la capăt***, *poeme. Încă un an din cartea Subteranei. Ultimul (2018).* Prefaţă de Marian Odangiu, Editura Gordian, Timişoara, 2019

Octavian Doclin (Octavian Chisăliţă, n. 18. 02. 1950) a debutat ca un neotradiţionalist, când se conturau optzecismul şi textualismul (*Nelinişte a purpurei*, Editura Facla, Timişoara, 1979), şi a continuat în acelaşi sens cu *Fiinţa Tainei,* Editura Facla, 1981, *Muntele şi Iluzia*, Editura Facla, 1984, realizând o sinteză personală între un discurs folclorizant şi tentaţia spre un univers speculativ care amintea vag de Nichita Stănescu. Însă cu volumul *Între pereţi de plută sau moartea după Doclin* (1999) începe etapa deplinei cristalizări a unui discurs confesiv, între reflexivitate şi memorialistică alegorică.

Creaţia poetului impresionează mai cu seamă prin numărul de cărţi semnate (45, dar nu e sigur că am numărat bine!), însă mai semnificative încă sunt numele scriitorilor şi criticilor literari care fac referinţă la autor. Din numărul impresionant al acestora amintim selectiv: Ion Marin Almăjan, Lucian Alexiu, Mircea Ciobanu, Marin Sorescu, Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Ela Iakab, Ada D. Cruceanu, Al. Cistelecan, Ionel Bota, Eugen Dorcescu, Tudorel Urian, Mircea Popa, Nicolae Oprea, Constantin Cubleşan, Ion Cristofor, Cornelia Ştefănescu, Gabriel Coşoveanu, Dinu Flămând, Ion Cocora, Mircea Martin, Zenovie Cârlugea, Gheorghe Grigurcu, Petre Stoica, Marcel Pop-Corniş, Ion Pop, Cristian Livescu, Alexandru Ruja ş.a. Şi mai mult decât atât, autorul este unul dintre puţinii contemporani care se bucură de o serie de monografii: **Doru Timofte**, *Apologia lui Esau*. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin, Timişoara, Editura Marineasa, 2001; **Ionel Bota**, *Muntele şi Poezia*. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin, Reşiţa, Editura Timpul, 1997, ediţia a II-a, revăzută şi adusă la zi, 2008; **Adrian Dinu Rachieru** – *Cercul Doclinian*, eseu, „Marineasa", 2015, ediţia a II-a, nerevăzută, dar adăugită, Gordian, 2020.

În volumul de faţă poemele au căpătat puls narativ, chiar dacă au rămas în dimensiunile unei singure pagini şi chiar dacă nu evită o gesticulaţie care motivează incipitul şi finalul. Mai mult, autorul s-a reformulat şi într-o variantă textualizată, dar fără să treacă cu totul la textualişti.

Cred că are importanţă faptul că toate poemele sunt datate şi localizate („în biserică", etc.), într-un sens de convergenţă şi unitate a integralei, în condiţiile în care viziunea a devenit mai accentuat reflexivă.

Autorul se află permanent conectat la facerea poemului, integrat în acea procesualitate care presupune textul în act, poemul *in statu nascendi*.

În scriitura lui Octavian Doclin sunt reperabile două atitudini oarecum contradictorii: pe de o parte, aceea de a fundamenta şi a defini structural un univers personalizat, ca în poemele „Subterana", „Scribul", „Grădina răsadurilor" sau „Cuvântul"; pe de altă parte, apare dorinţa de a-şi înnoi discursul.

Cartea a avut o „gestaţie" de şapte luni, poemele fiind datate între 23 aprilie (de Sfântul Gheorghe) şi 30 noiembrie 2018 (de Sfântul Andrei), mai exact, şapte luni şi o săptămână. Deşi în majoritatea textelor autorul se confesează, fără să ajungă însă la a practica autobiografia, există totuşi un poem, „Numele", referenţial ca naştere nominală, de o amplitudine aparte faţă de restul poeziilor. Aici poetul propune disocieri şi polarizări speculative privind o identitate alternativă, cu două biografii divergente. Mai mult, sugestiile sunt completate şi de tabloul de pe copertă al lui Petru Vintilă, care prin pictura sa elaborat naivă şi-a făcut un nume în Europa şi America, dar n-a uitat, se pare, originea sa bănăţeană, identică cu a lui Octavian Doclin. Mesajul ar putea conduce la ideea că oamenii din viitor nu-i vor putea judeca pe înaintaşi pentru faptele lor, deşi afirmaţia ar trebui nuanţată: care oameni din viitor, care fapte ale înaintaşilor?

Octavian Doclin se iluminează identitar prin polarizări succesive, optând o dată pentru stările de armonie, ca apoi să mediteze la condiţia de Scrib, sau de Grădinar, să alterneze între poem şi poemă, între Împărăţia cerurilor şi Subterană. Toate acestea constituie semnificaţii simbolice dominante, generatoare de energie tensională.

Adunând tot mai multe referinţe despre textele sale, autorul pare preocupat de imaginea sa critică, de receptarea creaţiei sale în conştiinţa profesioniştilor, ceea ce – în situaţia unei difuzări deficitare a cărţilor – este o atitudine demnă de luat în seamă.

Aureliu GOCI

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 73
■ Martie 2020
Cafeneaua literară

Ancheta Cafenelei literare

Poezia canonică românească

Într-un mediu cultural liber, discuțiile asupra problemelor pe care le ridică literatura, așadar asupra modului ei specific de a fi, a prezentului și viitorului ei, a valorii sau a crizei prin care trece, a onestității și competenței criticilor literari, a premiilor literare acordate etc., sunt cât se poate de firești.

Prezenta anchetă caută să răspundă la modul în care evaluăm poezia românească și, nu mai puțin, la felul în care a fost ea evaluată de mai mulți critici, într-un număr trecut al *României literare*, care au publicat în paginile revistei o listă a poeților canonici români. În acest sens sunt, de altfel, și întrebările de mai jos.

1. A apărut în *România literară* nr. 16/2019 „O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)"*, în care se cuprind 100 de poeți canonici ai perioadei deja precizate, conform evaluării făcute de 35 de critici și poeți de azi, chemați de către revista centrală a Uniunii Scriitorilor să își exprime punctul de vedere.

Vi se pare legitim să comentăm această listă canonică, sau comitem o impietate, un „sacrilegiu"?

2. Juriul anchetei *României literare:* George Ardeleanu, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Bârsilă, Iulian Boldea, Ion Buzași, Dumitru Chioaru, Livius Ciocârlie, Al. Cistelecan, Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Victor Cubleșan, Vasile Dan, Mircea A. Diaconu, Gabriel Dimisianu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghișor, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, Andrei Moldovan, Viorel Mureșan, George Neagoe, Eugen Negrici, Nicolae Oprea, Irina Petraș, Ion Pop, Vasile Spiridon, Alex Ștefănescu, Ioan Radu Văcărescu, Ștefan Vlăduțescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir. Neîndoielnic, printre cei 35 de scriitori stabiliți să decidă componența listei canonice a poeziei românești se află și critici/scriitori de certă valoare. Dar sunt toți evaluatorii de aceeași valoare cu aceștia, așa încât judecățile lor să fie cât mai aproape de adevăr?

3. Ce înseamnă pentru dv. „poet canonic"? Credeți că cei 100 de poeți ai listei sunt cu toții poeți canonici?

4. Cuprinde această listă canonică și poeți care nu merită să figureze în ea? Ce alți poeți ar fi meritat titlul de „poet canonic"? Ne puteți oferi câteva exemple de poeți supraevaluați de prezenta listă, dar și de poeți de valoare omiși de ea?

5. Credeți că peste aproximativ 20 de ani, când poeții și criticii generației 2000 vor pune probabil stăpânire, prin aceeași instituție, pe listele canonice ale literaturii române, lista canonică a poeților români întocmită de ei va semăna cu lista întocmită de criticii și poeții prioritar optzeciști de astăzi? Va mai păstra noua listă ceva din lista de acum?

6. Este mai bună această listă canonică decât altele, sau decât alte topuri poetice?

Anchetă realizată de
Virgil DIACONU

* O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)

Ion Minulescu (1908)
Aron Cotruș (1911)
Ion Vinea (1912)
Tristan Tzara (1912)
Ion Pillat (1912)
Adrian Maniu (1912)
George Bacovia (1916)
George Topîrceanu (1916)
Vasile Voiculescu (1916)
Nichifor Crainic (1916)
Lucian Blaga (1919)
Al. Philippide (1922)
Ilarie Voronca (1923)
Radu Gyr (1924)
Tudor Arghezi (1927)
Zaharia Stancu (1927)
Eugen Jebeleanu (1929)
Ion Barbu (1930)
B. Fundoianu (1930)
Dan Botta (1931)
Geo Bogza (1933)
Horia Stamatu (1934)
Ștefan Baciu (1935)
Gellu Naum (1937)
Emil Botta (1937)
Dimitrie Stelaru (1937)
Maria Banuș (1937)
Mihai Beniuc (1938)
Miron Radu Paraschivescu (1941)
Magda Isanos (1943)
Ion Caraion (1943)
Constant Tonegaru (1945)
Geo Dumitrescu (1946)
Nina Cassian (1947)
Radu Stanca (1947)

A. E. Baconsky (1951)
Florin Mugur (1953)
Ion Horea (1956)
Nicolae Labiș (1956)
Ion Gheorghe (1957)
Grigore Vieru (1957)
Gheorghe Tomozei (1957)
Petre Stoica (1957)
Nichita Stănescu (1960)
Cezar Baltag (1960)
G. Călinescu (1963)
Constanța Buzea (1963)
Ion (Ioan) Alexandru (1964)
Marin Sorescu (1964)
Ana Blandiana (1964)
Constantin Abăluță (1964)
Ștefan Aug. Doinaș (1965)
Gabriela Melinescu (1965)
Adrian Păunescu (1965)
Nicolae Prelipceanu (1966)
Leonid Dimov (1966)
Ion Pop (1966)
Ovidiu Genaru (1966)
Mircea Ciobanu (1966)
Dan Laurențiu (1967)
Ileana Mălăncioiu (1967)
Nora Iuga (1968)
Cezar Ivănescu (1968)
Sorin Mărculescu (1968)
Virgil Mazilescu (1968)
Mircea Ivănescu (1968)
Gheorghe Grigurcu (1968)
Alexandru Miran (1969)
Angela Marinescu (1969)
Emil Brumaru (1970)
Daniel Turcea (1970)
Mihai Ursachi (1970)
Mircea Dinescu (1971)
Ion Mircea (1971)
Dinu Flămând (1971)
Adrian Popescu (1971)
Dorin Tudoran (1973)
Gabriel Chifu (1976)
Vasile Dan (1977)
Liviu Ioan Stoiciu (1977)
Șerban Foarță (1978)
Traian T. Coșovei (1978)
Eugen Suciu (1979)
Arcadie Suceveanu (1979)
Mircea Cărtărescu (1980)
Aurel Pantea (1980)
Ioan Moldovan (1980)
Matei Vișniec (1980)
Nichita Danilov (1980)
Marta Petreu (1981)
Mariana Marin (1981)
Ion Stratan (1981)
Ion Mureșan (1981)
Florin Iaru (1981)
Alexandru Mușina (1984)
Cristian Popescu (1987)
Marian Drăghici (1988)
Viorel Padina (1991)
Ioan Es. Pop (1994)
Horia Gârbea (1996)

FLORENTIN POPESCU

Nu toţi poeţii de pe listă sunt „canonici”, că opera lor n-a dovedit-o (cel puţin până acum)!

Stimate Domnule coleg Virgil Diaconu,

Primind invitaţia Domniei Tale de a-mi exprima părerea în legătură cu o anchetă a revistei „România literară” (nr. 16/2019), deşi, în genere, după 1989 m-am ferit să intru în dispute şi controverse, iar după 2011, când am fondat, împreună cu poetul Coman Şova, „Bucureştiul literar şi artistic”, cu atât mai mult n-am vrut să angajez nici publicaţia în dezbaterile din arena literară (indiferent cine le-a provocat sau le provoacă), m-am gândit, totuşi, să nu te refuz, întrucât te ştiu şi pe d-ta un ins independent, fără partizanate – ceea ce se poate observa şi „cu ochiul liber” în revista pe care o păstoreşti onest, cum se cuvine, de atâţia ani.

Aşadar, s-o luăm, cum zice turcul, „iavaş-iavaş”, parcurgând întrebările de la A şi până la Z.

Întâi şi-ntâi, din practica gazetărească şi cea literară, de-a lungul a peste cincizeci de ani, am învăţat că orice anchetă (şi cu atât mai mult una culturală, precum cea despre care este vorba) presupune din capul locului o lămurire a terminologiei folosite. Când am citit formula, titlul anchetei cu pricina – „Poezia canonică românească”, am crezut că nu văd bine, că ar fi putut fi vorba de o greşeală tipografică, de o eroare redacţională, ori că nu mai am eu habar de mutaţiile care s-ar fi produs în taină în vocabularul limbii române. Şi am alergat numaidecât la „Dicţionarul explicativ al limbii române” (operă colectivă, obiectivă şi nepartizană, apărută sub egida Academiei Române). Şi ce am aflat acolo? În dreptul termenului „canon” am citit că acesta se foloseşte cu nu mai puţin de şase sensuri, dintre care unul singur ar avea „în clin şi în mânecă” cu ceea ce ar putea privi un anume gen de literatură: „Ansamblul cărţilor sfinte acceptate de Biserică”. *Mutatis mutandis*, privind la „Lista canonicilor” pe care cei 35 de critici şi poeţi au alcătuit-o, aş putea s-o fac pe niznaiul şi să mă întreb: Cei o sută de autori au în spatele lor „un ansamblu de cărţi sfinte”, iar „Biserica” ar fi reprezentată de grupul celor care au alcătuit lista? Evident că un răspuns afirmativ ar friza absurdul şi ridicolul.

Fireşte, mi s-ar putea răspunde că aici (în lista cu pricina) ar fi vorba de o extindere a noţiunii, de o sferă presupus mai largă a ei.

Apoi mai este ceva. Scriitorii, fie ei români ori din orice zare a lumii, au fost individualităţi, cu un eventual „canon” pe care şi l-au impus singuri (dacă şi l-au impus). Altfel, luaţi la grămadă – dacă ar fi urmat un singur canon, colectiv –, ar fi fost/ar fi toţi o apă şi-un pământ – o altă absurditate.

În fine, cred că m-am făcut înţeles şi mă opresc aici cu o discuţie ce ar putea deveni interminabilă şi probabil că n-ar duce niciunde.

Aşadar, iată opiniile mele:

1. O revistă – fie ea şi „România literară”! – este liberă să publice orice fel de anchetă vrea. Aşijderea, ea are voie să-i invite la alcătuirea ei pe ce critici şi poeţi vrea. Asta nu înseamnă că suntem puşi noi, ceilalţi, în faţa unui tribunal, for, colegiu sau cum vrei să-i spui, şi că s-a dat/se dă o sentinţă definitivă, fără drept de refuz sau recurs din partea cuiva. La fel, şi noi suntem liberi s-o interpretăm cum vrem. Sau s-o refuzăm cu argumente. Comentariul pe marginea listei cu pricina n-ar fi „un sacrilegiu”, cum îi zici dumneata, chiar şi aşa, punând cuvântul între ghilimele. Putem să comentăm, să ne spunem părerea sau să ne vedem de treburile noastre, fiindcă, aşa cum vezi, timpul nu ne prea mai ajunge pentru câte avem de făcut.

2. Despre lista „evaluatorilor” ce să spun? Câtă vreme pe lista lor aflu şi un nume prezent în lista „canonicilor”, dă-mi voie să-mi întăresc impresia de subiectivism care a stat la baza demersului celor 35. În plus, am mai observat, ca şi dumneata, că unii critici de poezie, cunoscuţi ca atare de cititori (Gheorghe Grigurcu, Mircea Martin, Ion Simuţ, Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Ion Roşioru ş.a.), lipsesc din grupul „judecătorilor”.

Să nu fi fost ei convocaţi la o temă atât de importantă, sau să se fi recuzat? Nu ştim şi nici nu vom afla vreodată.

3. Despre improprietatea termenului „canonic" v-am spus ceva la început. Cu siguranţă că dacă acel cor de 35 ar fi găsit o altă formulare (care să vizeze conţinutul, valoarea, originalitatea unui poet în raport cu poezia românească, în general), ar fi fost cu totul altceva, şi am convingerea că ar fi avut şi credibilitate. Care ar fi fost acel „termen" definitoriu? Nu ştiu, dar cei 35 poate l-ar fi găsit, că, vorba aia, unde sunt mai multe capete...

În fine, presupunând că noţiunea ar fi existat şi ca să vă răspund la întrebare, vă voi spune categoric: Başca faptul că unii dintre ei (mă refer la cei în viaţă) nici măcar n-au operă. Sau, dacă o au (constând în cărţi publicate), ea nu e convingătoare. De ce să se grăbească cei 35 să-i includă pe lista „canonicilor" (repet, dacă acceptăm termenul!)? Scapă trenul posterităţii sau ce? Să-i judece şi să-i evalueze alţii, după ce îşi vor fi încheiat opera, după dispariţia fizică, nu acum!

Ce spun eu este valabil şi pentru „criticii judecători", destui dintre ei fără prestaţii care să le dea dreptul să-i evalueze pe alţii.

Neacceptând definiţia de „poet canonic", mă abţin şi să propun un substitut al acesteia. Pot spune, totuşi, că nu toţi cei 100 de poeţi meritau/merită, la o adică, să fie – încă de pe acum! – incluşi în ceea ce aş numi mai degrabă „fondul de aur" al poeziei româneşti de la 1918 încoace.

4. Sigur că lipsesc poeţi care ar trebui să figureze pe această listă. Mă gândesc, bunăoară, la Ion Brad, la Nicolae Dabija, Valeriu Matei sau Radu Cârneci. Dar mai sunt şi alţii. Mă întreb, pe de altă parte, ce cărţi atât de „mari" ne-au dat, la scara unui veac, poeţi precum Florin Iaru, Matei Vişniec (cunoscut ca dramaturg), Dorin Tudoran, Eugen Suciu, Aurel Pantea, Viorel Padina sau Horia Gârbea, încât să le reţină numele o istorie literară de un secol, sau, mă rog, o „listă canonică"?

5. Ce va fi peste 20 de ani nu ştiu şi e greu de anticipat, după cum e greu de spus şi care dintre „listaţii" în viaţă de azi vor mai fi sau nu în atenţia celor care vor întocmi (dacă vor întocmi) atunci liste. Literatura a fost dintotdeauna plină de surprize. Iar surprizele nu pot fi, n-au cum să fie anticipate. Cât priveşte temerea dumitale că „poeţii şi criticii generaţiei 2000 vor pune probabil stăpânire, prin această instituţie (care, „*România literară*"?), pe literatura română", eu zic să stai liniştit. Literatura adevărată, originală şi care rezistă timpului n-au făcut-o şi n-o fac niciodată instituţiile şi nici grupurile de inşi din jurul lor. Literatura este un act şi o proprietate individuale. Totul e să ne vedem de scrisul nostru, să avem încredere în propriul talent şi-n propriul destin şi să lăsăm sarcina „listelor" în seama viitorului. Şi dacă viitorul nu va avea altceva mai bun de făcut, va întocmi şi liste, fie ele şi – hai să spun că aş accepta! – „canonice".

6. Topurile, chiar literare fiind, sunt trecătoare (era să spun, vorba cântecului, „trecătoare ca ploile de vară"). Cel de acum trebuie ori luat ca atare (şi atunci îţi produce frământări, îţi iscă întrebări), ori nebăgat în seamă, sau privit ca un exerciţiu menit să tulbure cât de cât monotonia vieţii literare. Se pare, dacă nu cumva mă înşel, că pe d-ta, domnule Virgil Diaconu, te-a cam iritat. Pe mine nu. Pe mine topurile („canonice" sau de orice altă natură) mă lasă rece. Am destule lucruri şi proiecte la care să mă gândesc şi nu prea-mi mai rămâne timp să mă ocup de astfel de cancanuri...

Dar fiindcă mi se pare că acum e momentul potrivit, aş vrea să-ţi mai spun că, după părerea mea, o revistă ca „România literară", la care multă lume se uită ca la o publicaţie „de direcţie", chemată să dea tonul vieţii literare, ar fi mult mai bine să se aplece analitic asupra manualelor şcolare de literatură şi de gramatică, să se ocupe de semnalarea şi criticarea bâlbâielilor, pleonasmelor şi confuziilor lingvistice de la unele televiziuni, de protejarea limbii şi corecta ei folosire (în public, în şcoli, dar şi în edituri, care au umplut piaţa cu subproduse care numai literatură nu sunt...).

Cam acestea sunt părerile mele legate de mai sus menţionata anchetă.

27 decembrie 2019

IOAN N. ROȘCA

Membrii juriului au pierdut din vedere tocmai lămurirea sintagmei de ,,poet canonic"

1. Dacă poeții socotiți canonici nu sunt și sanctificați, atunci nu există nicio impietate sau niciun ,,sacrilegiu" să comentăm lista acestora.

2. Lista celor 35 de evaluatori cuprinde și critici literari, și scriitori, și nume consacrate, și nume mai puțin cunoscute, de unde rezultă că și judecățile lor asupra poeților canonici au fost diferențiate. De altfel, nu știu dacă lista cu 100 de poeți canonici a fost convenită de toți membrii juriului, sau dacă fiecare a propus o listă cu 100 de poeți, din toate stabilindu-se una singură, pe baza numărului de nominalizări obținut de fiecare poet. Judecățile juraților ar fi fost în cel mai înalt grad concordante, dacă aceștia ar fi stabilit împreună criteriile canonicității și le-ar fi respectat, pentru că, prin aplicarea aceleiași grile, diferențele dintre aprecieri ar fi fost minime, iar asemănările, covârșitoare. Mă tem însă că domniile lor au pierdut din vedere tocmai lămurirea sintagmei de „poet canonic", că nu s-au pus de acord asupra unui înțeles comun al acesteia, pentru că le-ar fi fost necesare multe întâlniri de dezbatere teoretică, pe când, foarte probabil, cei 35 nu s-au întâlnit în plen nici măcar o singură dată. În consecință, dacă s-a lăsat la latitudinea fiecăruia accepția canonului poetic, lista rezultată nu poate fi decât în parte aproape de adevăr, unii poeți fiind punctați după anumite criterii, iar alții, în funcție de altele.

3. Este un truism să spun că definirea canonicității este o condiție *sine qua non* atât pentru cei care au stabilit lista poeților canonici, cât și pentru cei care o comentează. Personal, consider că poetul canonic poate fi înțeles în două sensuri majore.

Într-un prim sens, este canonic orice poet autentic, adică orice poet care respectă canonul poeziei de a exprima trăiri profunde (care unifică sentimentele și ideile), prin imagini poetice, nediscursive. Diferențieri se pot face, desigur, atât în privința profunzimii, cât și pe linia tehnicii poetice, mai simplă sau mai complexă, a varietății figurilor de stil, a ineditului lor, a spontaneității, a forței imagistice, a melodicității etc., astfel încât se poate distinge între poezia majoră și poezia minoră, între poeții mari și cei de valoare mică sau medie. Potrivit sensului amintit, vor fi nepoetice, deci necanonice, textele care, prin conținutul lor, exprimă sentimente futile, banale, edulcorate, siropoase, sau exclusiv idei, fie empirice, fie chiar științifice, dar lipsite de orice ecou afectiv, de orice rezonanță sentimentală, ori care folosesc un limbaj prozaic, fie și ales, dar lipsit de pietrele prețioase ale poeziei, pentru a nu mai aminti și de limbajul sexos sau licențios. De obicei, există o concordanță între conținutul și forma oricărei elaborări, astfel că poeziile minore sau cel mult medii, onorabile, la fel ca și textele nepoetice, sunt ca atare din ambele puncte de vedere.

În al doilea sens, bine distinct de cel dintâi, poet canonic este și acela care respectă canonul (regulile) unui anumit curent poetic, cum ar fi clasicismul, sau simbolismul, sau suprarealismul etc., prin imitație, prin pastișare, fără a se număra printre creatorii sau inovatorii respectivei direcții poetice. Poetul imitativ este și el canonic, dar în sens mai curând peiorativ, pentru că nu se va ridica niciodată la înălțimea unui mare poet, ci va rămâne un autor minor sau, cel mult, se va înscrie în rândul poeților mediocri, în sensul cel mai bun al cuvântului, de poeți medii sau de duzină.

Poetul canonic prin imitație poate fi departajat de poetul canonic prin creație prin multe note de conținut sau / și de expresie. El poate ataca marile teme ale poeziei, cum sunt dragostea, patriotismul, morala, sentimentul religios etc., dar aderența lui la una sau alta din valorile amintite va fi exterioară, superficială și va suna fals. El își poate însuși modalitățile de exprimare ale unui anumit gen poetic, dar meșteșugul său îl va trăda tocmai prin faptul că este prea elaborat, prea căutat, uneori contorsionat, ca să nu spun chinuit, neavând naturalețea și spontaneitatea unui creator autentic. Firește, canonicul imitativ consecvent și prodigios poate ajunge la rezultate notabile și, nu o dată, poate fi confundat cu un poet canonic în sens creator, dar un evaluator exersat și care simte fiorul înaltei poezii va distinge între dăruitul cu har și posesorul abilității imitative.

4. Lipsită de criterii ferme și transparente, lista canonică a celor 100 de poeți cuprinde și nume care nu întrunesc principiul canonicității Poeziei mari, scrisă cu majusculă, după cum este văduvită de multe alte nume, care, indiscutabil, ar lărgi mult lista, fără ca aceasta să poată fi socotită închisă. Încercând să respect primul înțeles al canonului poetic, consider că lista este aproape de adevăr până la inclusiv poeții afirmați în 1971, dar includerea în top a unora dintre cei afirmați după 1971 este, cel puțin, discutabilă.

Personal, în prima jumătate a listei nu l-aș include pe divinul critic care este George Călinescu, pentru că poezia lui este prea căutată, mai mult o creație a intelectului decât a sentimentului. De altfel, însuși marele critic și prozator (prin romanul *Enigma Otiliei*), accentuând, evident, pe intelecție și nu pe trăire, considera că marea poezie ar fi o creație de maturitate a unui autor, și nu de tinerețe, idee contrazisă de poezia atâtor tineri poeți, ca Rimbaud, Esenin, Labiș și încă mulți alții. În locul ilustrului istoric al literaturii române ar fi putut figura, bunăoară, Radu Cârneci, Ion Brad, Alexandru Andrițoiu.

Dintre autorii afirmați după 1971, mă refer numai la Mircea Cărtărescu, pentru că el este emblematic pentru o grupare mai largă de autori. La apariția volumului său *Levantul*, l-am citit într-o librărie și mi-am zis: Ce-i pastișa asta, lipsită de orice consistență, după metrica lui Eminescu?! Mai târziu, am primit în dar (nu de la autor!) două volume intitulate *Plurivers*, apărute la Editura Humanitas în 2003, care aduc laolaltă culegeri de versuri din 1980, 1982, 1984. Primul volum începe cu un text de vreo 25 de pagini, *Căderea*, în care găsim mai toate ingredientele poeticii sale: umor gratuit („o punct, o linie, o clopot"), limbaj prozaic și argotic („Toamna s-a cărăbănit, dracu s-o ia/ și nu mai putem să mergem la o bere"), multe imagini care țin de o estetică a urâtului, cu „larve păroase", cu „năpârci", cu „un înger deshidratat", cu mult noroi („noroi versatil/ noroi al lăzilor/ noroi al noroaielor/ noroi al ceţurilor/ noroi/ noroi") și multă „cădere", precum și o splendidă incongruență sau un superb ilogism. Ș.a.m.d. în toate celelalte cicluri, în cele mai multe dintre poezii, dar, din fericire, nu chiar în toate. El oferă și eșantioane de poezie autentică sau unele poezii admirabile în întregul lor, îndeosebi în sfera poeziei ludice, dar zgura notațiilor prozaice, parodierea a aproape tot ce atinge, zeflemeaua, spiritul miștocăresc și miticist și acordarea lirei după melodiile altora, în ideea creării unei poezii intertextuale, nu mi se par benefice pentru a configura un mare poet.

Lista canonicilor continuă cu cinci poeţi din 1980 şi alţi cinci din 1981, încât, dacă s-ar fi acordat titlul de poet canonic al anului, ar fi fost imposibilă o departajare. Consider că lipsesc din listă unii poeți importanți adoptați de București, cum ar fi Ion Nicolescu, Florin Costinescu, Nicolae Dan Fruntelată, George Alboiu, Carolina Ilica, sau din alte orașe. Din Pitești lipsesc Virgil Diaconu și Marian Barbu, din Hunedoara – Eugen Evu și Ioan Evu, din Râmnicu Sărat – Valeria Manta Tăicuțu, din Deva – Mariana Pândaru, și enumerarea poate continua. Din listă sunt omiși și valoroși poeți din diaspora, între care Theodor Damian. Desigur, evaluatorii au încercat să aibă o viziune națională, și nu una fragmentată pe județe și orașe, dar remarc faptul că, în viziunea lor de ansamblu, au cam pierdut din vedere componentele care se integrează în tot.

5. Cred că peste două decenii o listă canonică a poeților români alcătuită de poeți și critici ai generației 2000, care se vor ghida, ca și actualii evaluatori, atât după canonul poeziei mari dintotdeauna, cât și după regulile unei anumite orientări literare, va păstra din actuala listă poeții afirmați până în 1970 și îi va înlocui pe aproape toți poeții optzeciști și pe cei nouăzeciști cu poeți ai generației 2000.

PAULA ROMANESCU

Desigur că gusturile cititorilor ar fi încurcat binişor găsirea soluţiei la problemă...

Printre ultimele liste (în afară de cele electorale!), am mai primit şi din partea Uniunii Scriitorilor una a poeţilor adunaţi, selectaţi, catalogaţi drept canonici din ultima sută de ani, de când cu opinca românească cocoţată pe un Parlament în 1919, când cu istoria cea mereu schimbătoare şi până la schimbarea schimbării de astăzi, anul de graţie 2019.

Citesc pomelnicul şi-mi vine să mă-ntreb şi eu precum Topârceanu, *stând alene cu braţele sub căpătâi,* ...de ce?!

Poate n-ar fi stricat ca juraţii cei 35, toţi cap limpede şi minte cât cuprinde, înainte de definitivarea listei cu cei 100, să fi lansat prin revistele literare, la radio, tv, alte mijloace de comunicare cu cei rămaşi ne-străini de „cea mai de folos zăbavă", cum numea cronicarul „cetitul cărţilor", un chestionar privind respectiva chestiune.

Desigur că gusturile cititorilor ar fi încurcat binişor găsirea soluţiei la problemă, dar măcar am fi avut bucuria că, trăind într-o vreme în care democraţia îşi flutură stindardul a libertate de gând, cuvânt, credinţă, **vox populi** s-ar armoniza mai firesc în acutele note din corul select de **vox dei** şi invers!

Tot nădăjduiesc să mă lumineze cu slova tipărită chiar canonicii aflaţi încă sub soare (că, de, cei mutaţi în umbră **nihil sine deo, nihil sine die**, **nihil** pur şi simplu!), să declare ei solemn cu mâna dreaptă apăsată pe latura stângă a pieptului, unde se presupune că ar fi locul inimii celei ce *are raţiuni de care raţiunea n-are ştire*, dacă se simt confortabil în respectivul borderou, dacă nu le adie cumva peste suflet îndoiala cum că poate, poate...

Aşa gândesc şi încă sper să aud/văd în **scripta** care încă **manent**, părerea canonicilor de lângă noi despre ei înşişi.

Hai, curaj! Luminaţi-ne! Dar să fie cu o corectitudine politică fără de cusur.

N-ar strica să adăugaţi şi un poem, două, la lămuritoarele voastre mărturii...

privește trenul care sfărâmă soarele pe șine!

degetele desenează o ușă îngustă. mâine o să plouă,
voi continua să mut plânsul dintr-o parte în alta
este acum multă liniște,
adun jurăminte pierdute pe drum, prin somn
doar setea mai caută zidurile răgușite de teamă.
privește trenul care sfărâmă soarele pe șine!
au rămas doar umbre pătate de frica unui surâs
blândețea ta se joacă în cuvinte
și pictează drumuri furișate pe sub uși.
tristețea are miros de copaci dezgoliți,
de oraș pierdut în ceață.
singurătatea uitată pe o bancă se surpă,
așteaptă să se plimbe cu buzunarele
doldora de poeme de dragoste.
o liniște frumoasă se întoarce mai devreme acasă.
mâinile tale de flori întorc răsuflarea lunii.
strigătul tău mă trezește,
o curbă neterminată în părul meu decupează
nopți grăbite
ca o lecție de răbdare.

viața mea abia încape printre viețile altora

vântul a prins rădăcini sub talpa casei. plouă
și un copil cu pumnii în ceruri bate,
timpul se umple de frunze. ce lungă e noaptea
în care m-ai lăsat!
acum își astâmpără setea în ferestrele deschise,
iarba te caută, chiar ieri am văzut o viață
în care nimeni nu locuiește
doar fotografia zâmbetului tău mi-a rămas de la tine
și acest poem
ce se zbate ca o pasăre în cântec rupt,
mireasma aceasta nimeni nu o poate opri.
se aude cum curge liniștea peste cuvinte...
strigătul mă strânge.
somnul acum e închiriat de fluturi,
pe masă cuvintele stau sparte, drumul e pietruit
cu șoapte de mireasă
și un surâs ce promite grădinii trandafiri roz.
Dunărea se visează fântână
degetele mele te așteaptă, viața mea de abia încape
printre viețile altora,
oare ce simte toamna când culoarea și-o pierde?

azi am ales să fiu femeie

azi am ales să fiu femeie, să miros a lapte,
a măr și a moarte,
să fiu o coastă nerostită ca un păcat.
supărarea tăcută locuiește cu un etaj mai jos,
ascult cum o altă femeie ține luna legată de un sân
printre cearceafuri,
pântecul ei e o pânză nepictată de-a lungul răbdării.
ascult cum cere un cer pentru păsările
ce nu-și uită zborul
când iarna a trecut de glezne.

în palma ta voi fi zăpada

Dumnezeu tace, se strecoară peste cămașa mângâiată
de tine,
în spatele oglinzii s-au strâns amintiri și tăceri.
pașii încă mai desenează foșnetul ploii.
ca un corset iarba a putrezit în galbenul ce nu poate minți
coaja de nucă. secundele îmi tremură visele în podea,
pentru ora noastră trează îmi învelesc picioarele.
astăzi vin să cer iertare amintirilor, cuvinte neîncepute
se adună,
te caut, frigul în oase răzbate!
întrebări se hrănesc cu nimicuri pe care le-am îmbrățișat
astă vară.
nopți nedormite învață să respire rune.
degetele tale moi și liniștea nemăsurat de palidă
ce mi-a iubit părul îmi acoperea tăcerile,
o haină ruginită în imnuri e glasul tău
lângă cerul neașteptat de albastru.
în palma ta voi fi zăpada încet topită.
fii binecuvântată clipă ce mă jefuiești!

nu ai ce căuta aici!

la ora 5 Picasso se hrănește cu îndoieli,
așteptarea e de lemn.
de când mi-au asfințit fricile târziul a plecat pe șine.
e cald în fiecare șoaptă a ta, liniștea picură
din surâsul blând,
gleznele neîmblânzite refuză să învelească uitarea.
azi am primit foarfece pentru aripi,
inventez uitări simple ca să pot rupe o bucată din trup.
îmi vine să strig: - nu ai ce căuta aici
când nimeni nu ți-a mângâiat sufletul
când fotografii respiră doar a mirare!

singurătatea e gri ca blana unui șoarece

o pedeapsă adăpostește ceasuri bătute-n cuie,
singurătatea e gri ca blana unui șoarece.
în fiecare noapte îmi pune întrebări,
de ce între mine și gară se odihnește nimicul?
ca într-un blestem căzut într-o femeie
cu numărul de la pantofi ce nu i se potrivește
cu numărul de gânduri,
gleznele rostogolite peste scaunul trist așteaptă.

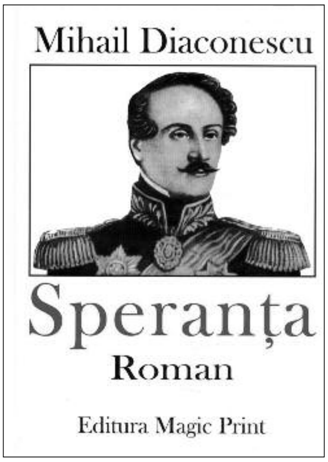
Marilena APOSTU

„SPERANȚA" DE MIHAIL DIACONESCU – UN ROMAN TOTAL AL UNIRII DIN 1859

Monumental prin masivitate (645 de pagini, fără a mai socoti şi *Postfaţa*) şi prin amploarea temei abordate – Unirea Principatelor din 1859, romanul lui Mihail Diaconescu, intitulat *Speranța*, isprăvit în 1982 și ajuns la a IV-a ediţie la Editura Magic Print, în 2019, este și ceea ce se numeşte roman total.

Dimensiunea totalităţii constă, pe de o parte, în faptul că, pe trunchiul robust al unui roman istoric de tip romantic, autorul cultivă mai multe modalităţi romaneşti. Astfel, romanul său se circumscrie romantismului, dar are şi pregnante filoane clasiciste; este predominant realist, dar conţine și întâmplări fantastice, oniriste.

Pe de altă parte, tematic, romanul este total pentru că, deşi fundamental istoric, pe canavaua lui, se derulează şi un roman de dragoste, precum şi unele episoade cu tentă de aventură şi altele detectiviste şi, de asemenea, cuprinde multe tablouri de frescă socială, dar şi multe pasaje de roman psihologic.

Cultivând romantismul literar, *Speranța* se înscrie în genul romanului istoric, afirmat la noi de Bălcescu, prin *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, şi de B. P. Haşdeu, prin *Ioan Vodă cel Cumplit*, şi al dramei istorice, ilustrată tot de Haşdeu, în *Răzvan şi Vidra*, şi de Al. Davila, în *Vlaicu-vodă*, dar aduce şi ceva nou. Spre deosebire de amintitele lucrări, care, prin chiar titlul lor, au susţinut că istoria este făcută de personalităţile individuale stăpânite de mari pasiuni, romanul lui Mihail Diaconescu aduce în avanscena istoriei, alături de individualităţile accentuate, şi personalitatea colectivă a poporului din Principatele Române, animat de acelaşi ideal al unirii. Mai mult, în opera sa, la fel ca şi în istoria reală, cei care se impun, finalmente, ca personalităţi individuale câştigătoare, care determină cursul istoriei, sunt cei care exprimă idealul personajului colectiv.

Romanul poate fi circumscris romantismului literar, în primul rând, prin figura personajului principal, domnitorul Moldovei din anii premergători Unirii din 1859, Grigore Alexandru Ghica al X-lea. Acesta este un personaj romantic prin structura sa bio-psihică, de om bolnăvicios şi depresiv, capabil de idei vizionare, dar şi de alunecări în reverii morbide, prin educaţia şi formaţia sa contradictorie, şi umanistă, de apropiere de oamenii simpli, dar şi monarhist-aristocratică şi, în consecinţă, prin acţiunile sale opozitive, prin care, pe de o parte, se preocupă de sporirea patrimoniului cultural al ţării şi se apropie de unionişti, dar, pe de altă parte, urmăreşte unirea nu numai şi nu atât în interes general, ci şi, mai ales, pentru a-şi spori puterea faţă de boierii conservatori, din tagma cărora nu se desprinsese nici el pe deplin. Nereuşind să-i învingă şi nici să primească sprijin extern, renunţă la tron şi se autoexilează în Franţa, de unde încearcă, dar fără succes, o întrevedere cu împăratul francez, considerat principalul aliat în lupta pentru unire. Rămânând tot mai izolat, i se accentuează depresia și sfârșește prin a se sinucide. Destinul său este sugerat de la început de înseşi titlurile celor trei părţi componente ale volumului: *Visul, Noaptea, Singurătatea*, denumiri care exprimă, de fapt, stările succesive traversate de domnitor.

Visul trimite la idealul tuturor românilor de unire a Principatelor, dar pentru domnitor, care împărtăşeşte credinţa că este unsul lui Dumnezeu, „visul" este acela al sporirii grandorii sale prin extinderea puterii asupra ambelor ţări şi al unei domnii glorioase, de supunere a celorlalţi pretendenţi la tron. Pentru el este o perioadă de vis şi pentru că se încrede încă în succesul diligenţelor pe lângă puterile europene întrunite la Conferinţa de la Viena, unde îi trimite pe doi dintre miniştrii său unionişti (Costache Negri şi Dimitrie Ralet), mandataţi să le sensibilizeze de necesitatea unirii, sau în bunăvoinţa împăratului Franz Josef, pe care-l întâlneşte personal, de a-şi retrage trupele austriece care ocupaseră ţara în timpul războiului din Crimeea.

Noaptea evocă timpul tenebrelor, al neliniştilor şi ambiguităţilor care îl stăpânesc pe domnitor. După ce află de la Franz Josef dorinţa acestuia ca Ţara Moldovei să intre sub protecţia/suzeranitatea împărăţiei, după ce la Viena miniştrii săi nu obţinuseră o adeziune fermă a marilor puteri în favoarea unirii, aceiaşi soli, trimişi la Constantinopole, nu obţin nici bunăvoinţa Înaltei Porţi la solicitarea sa de acceptare a secularizării averilor aflate în posesia mănăstirilor închinate, ale căror venituri ajungeau în cea mai mare parte la lideri

religioși aflați pe teritoriul Imperiului Otoman. Este supus în permanență denigrării de către marii boieri conservatori, fără a reuși să-i contracareze și, de asemenea, stările lui depresive se accentuează și devin delirante, determinându-l, în momentele de criză, să treacă din domeniul realului în sfera fantasticului și magicului, fără a mai deosebi între ele. Aflat în stare de amețeală, de confuzie și indecizie, în care se simte părăsit de către toți, el nu mai știe dacă mai dorește unirea și pentru sine, pentru a-și extinde puterea, sau numai pentru eliberarea Principatelor de trupele austriece și de tendințele centrifuge și trădătoare ale marilor boieri conservatori. Dar „noaptea" este și un sfetnic bun, căci Grigore Alexandru Ghica al X-lea, dându-și seama că se află ca într-o *pustie*, decide, în cele din urmă, să-și abandoneze tronul, înainte de a fi obligat să abdice. Este de înțeles că o anumită influență în luarea hotărârii sale a avut-o și buna și frumoasa Marie, franțuzoaica pe care Principele, rămas văduv, o adusese ca bonă pentru copiii săi din cea de a doua căsătorie și pe care o făcuse amantă, dăruindu-i și doi copii. În mod simbolic, la plecarea din Țară, caleașca domnitorului trece prin Galați, unde acesta este întâmpinat de Alexandru Ioan Cuza, pe atunci pârcălab al județului, întâlnire în care ambii rămân deciși să continue lupta pentru unire, fiecare în felul său.

Singurătatea este a Principelui autoexilat în Franța, împreună cu Marie și cei doi copii mici ai lor. Demersurile sale de a avea întrevederi cu regele german Friedrich Wilhelm al IV-lea și cu împăratul Franței, Napoleon al III-lea, nu sunt încununate de succes. În țară, adversarul său, caimacamul Theodor Balș, este lovit de dambla și moare, dar noul caimacam, Vogoride, continuă atacurile mârșave la adresa lui. Eșecurile, căderile constituie *Golgota* ex-domnitorului, al cărui destin avansează spre finalul autorăstignirii sale. Retras într-o provincie franceză, la castelul doamnei Marie, care-i devenise soție, Grigore Alexandru Ghica al X-lea se simte tot mai singur și mai izolat și se sinucide cu un foc de armă, în timpul unei noi stări de depresie, când întunericul devine prea dens.

Jertfa celui de al zecelea domnitor din familia Ghica a pus capăt unei sorți tragice a celui care nu a fost înțeles pe deplin, pentru că el însuși nu a înțeles întru totul nici scopul cel mai înalt, național și social, al unirii Principatelor, nici calea de realizare a acestui măreț ideal. Precum se știe și se menționează și în *Epilog*, unirea va fi făcută de reprezentanții poporului, fără sprijinul marilor boieri și al marilor puteri, cu excepția Franței, interesată însă ca, prin unire, să-și consolideze propria ei afirmare geopolitică.

Predominant romantic, prin viața și jertfa personajului principal, dar și prin dorința de unire a personajului colectiv – poporul, trezit la luptă împotriva ocupantului străin, sau, dimpotrivă, prin ura nemăsurată a personajelor antiunioniste, romanul are și puternice filoane clasiciste atât prin psihologia liderilor unioniști, cât și prin demersurile diplomatice raționale în principalele capitale europene.

Personajele din Partida Națională, dintre care se conturează pregnant Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, frații Vasile și Iorgu Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, îmbină romantismul luptei pentru unire cu solidaritatea dintre ei și a lor cu năzuințele populare, dovedind că sunt caractere ferme, consecvente, astfel încât profilul lor se înscrie în coordonate tipice, predictibile, de tip clasicist. Un moment de scindare sufletească trăiește numai ministrul Costache Negri, între fidelitatea față de principe și datoria față de amicii unioniști, dar și el își va depăși repede conflictul cu sine însuși și va pleda în întâlnirile lui diplomatice pentru o unire reclamată de toți românii și de inechitățile țării, fără să o lege și de dorința de putere a domnitorului moldovean.

Cât privește întâlnirile diplomatice ale emisarilor moldoveni cu liderii politici europeni întruniți la Viena pentru a discuta problemele păcii în războiul Crimeii, inclusiv problema Principatelor, sau cu aceia care îndeplineau funcția de prim-ministru, fie la Constantinopole, fie la Paris sau la Londra, acestea constituie piloni care conferă romanului o structură clasicistă, și sunt clasiciste atât prin raționalismul diplomaților români, cât și prin faptul că, indiferent de capitală, se desfășoară în același ighemonicon. Poate că tocmai pentru că acordă acestor întâlniri un rol de coloane de rezitență, autorul le prezintă, de fiecare dată, cu întreg fastul și cu ceremonialul lor amănunțit, deși, cu mici diferențe, luxul de la marile curți este cam același, după cum și regulile de primire sunt similare.

Romantismul care înlătură demarcațiile rigide și clasicismul tipizant sunt două stiluri adecvate, prin care primul surprinde dinamismul personajelor și mișcarea maselor pentru unire și emancipare, iar cel de-al doilea, stabilitatea unor moduri de gândire și de comportament și, mai ales, fixitatea instituțiilor și formelor de viață nobiliare, care începuseră deja să se osifice și să nu mai corespundă mersului istoric.

Având semnificațiile amintite, ambele stiluri sunt compatibile cu o altă viziune stilistică, realismul istoric, care tinde să redea evenimentele așa cum s-au petrecut ele efectiv, în *historia res gestae*, și cum le-a consemnat *historia rerum gestarum*. Într-adevăr, un cititor, îndeosebi un istoric, poate parcurge romanul și prin grila cunoștințelor sale de istorie, pentru a conchide în ce măsură întâmplările și personajele literare corespund celor istorice. Un asemenea lector nu va fi dezamăgit, pentru că autorul oferă multe date verificabile despre biografia personajelor care întruchipează oameni reali, unioniști sau antiunioniști, ca și despre evenimentele petrecute. Dar el, autorul, nu se rezumă la fișe biografice și de date istorice, specifice istoriei scrise și istoricului, pentru că le integrează în literaturizarea personajelor și a evenimentelor petrecute aievea, asociindu-le cu alte amănunte, inventate de prozator în sensul istoriei reale, pentru a evidenția mai pregnant acest sens. El este interesat să „reflecte" doar „spiritul" în care s-au afirmat oamenii reali și în care s-au petrecut evenimentele, adăugându-le detalii verosimile, chiar dacă nu și reale. În realitate, dialogurile purtate de diplomații români în capitalele puterilor apusene sau la Constantinopole nu au fost aidoma celor din carte, dar mesajul și rezultatul lor au fost aceleași. Nici conflictele populației românești cu trupele de ocupație, soldate cu morți și răniți, nu au fost probabil atât de frecvente și de sângeroase așa cum sunt zugrăvite, dar scriitorul reușește, prin multiplicarea acestor ciocniri, să redea adevărul istoric indubitabil al rezistenței și revoltei populației autohtone în ansamblul ei față de ocupantul străin.

Dat fiind că realismul literar este congruent cu realismul istoric, chiar dacă nu coincide întru totul acestuia, se pune întrebarea în ce fel reușește romancierul să cultive și onirismul, și magicul, care, cel puțin aparent, contravin realismului de orice fel. În această privință, Mihail Diaconescu procedează foarte ingenios, plecând de la stările depresive ale domnitorului Grigore Alexandru Ghica al X-lea, în care acesta are halucinații cu peisaje insolite, colorate și pline de fluturi verzi, dar și de viermi și diferite animale de pradă. Uneori, domnitorul nu mai distinge între real și fantastic. Odată, în cursul unei călătorii prin țară, poposind într-un sat, are iluzia că merge la un țăran vrăjitor, dar se pare că, somnambulic, îl și

vizitează, din moment ce, ulterior, se alege cu acesta la curtea domnească. Altădată, pornește cu gând ucigaș spre casa adversarului său politic înverșunat, dar se trezește într-o cârciumă rău famată, de unde este recuperat de polițiștii însărcinați să-l păzească. În măsura în care depresiile și halucinațiile se repetă, se repetă și pasajele oniriste, întrucâtva deosebite între ele, dar nelipsite de cohortele de fluturi verzi.

Reușind performanța cultivării mai multor stiluri literare concertante, Mihail Diaconescu a izbutit pe deplin și în tentativa sa de a-și agrementa romanul istoric cu scene aventuroase, fie erotice, fie de încercări de asasinat, sau, dimpotrivă, de a acompania scenele de acțiune cu multe pasaje de analize psihologice de mare finețe și, înainte de toate, de a-și dubla romanul istoric cu un altul, subiacent, de dragoste. Este vorba de dragostea, cu deosebire spirituală, dintre domnitorul Grigore Alexandru Ghica al X-lea și Marie, amanta și, finalmente, soția sa. În toate etapele pe care le traversează, de *vis*, de *noapte* și chiar de *singurătate*, domnitorul o are alături pe frumoasa, blânda, delicata și discreta Marie, care, femeie cultivată și înțeleaptă, îi dă iubitului ei cele mai bune sfaturi, inclusiv pe acela de a-și legaliza relația dintre ei și de a pleca împreună în Franța. Ei trăiesc o frumoasă poveste de dragoste, pe care domnitorul o subsumează, totuși, dragostei pentru familia sa mai mare, pentru țară.

Autorul își dovedește măiestria artistică în toate stilurile și temele abordate. El operează nu o dată cu simboluri, începând, cum am arătat, cu înseși titlurile date celor trei secțiuni ale romanului său. O funcție simbolică au și unele metafore naturiste, care trimit la întâmplările ce se petrec în cadrul respectiv. Atunci când vasul care pornise cu domnitorul în exil se desprinse de țărmul de la Galați, „cineva trase de sirena vaporului și mugetul ei de fiară înjunghiată răzbi până la cer” (p. 493). Când căzu în duel sub glonțul amantului soției sale, cel căzut „înțelese că din cauza acelei bubuieli cerul se pleacă într-o parte și pomii se rotesc nefiresc” (p. 218). Un întreg tablou peisagistic, care redă magistral, printr-un concert al datelor senzoriale, liniștea și strălucirea naturii, constituie un pandant al prieteniei dintre unioniști: „Pe undeva pe aproape se auzeau doar niște cai împiedicați rupând liniștit firele aspre de troscot. Mirosea dulce a ierburi uscate. Umbrele slabe ale nopții se mai grămădeau doar pe fundul vâlcelelor. Spre răsărit, orizontul întreg se scălda în lumini de argint” (p. 468). Pline de culoare și de imagini predominant vizuale, cum sunt nelipsiții fluturi verzi, dar și de multiple figuri animaliere simbolice, cum ar fi dracii licantropi, sunt și tablourile onirice, fanteziste.

Scriitorul descrie, cu același talent, și fastuoasele palate, cu saloane pardosite cu marmură, acoperite cu covoare înflorate, cu draperii și fotolii îmbrăcate în mătăsuri galbene, albastre sau verzi, ca și meniurile nobiliare rafinate, îmbelșugate și scumpe, completate cu alese sorturi de vin.

Scenele de revoltă împotriva ocupanților sunt redate în imagini dramatice sau tragice.

Și analizele psihologice, care se pretează mai puțin la folosirea mijloacelor artistice, sunt captivante, întrucât urmăresc cu finețe dialectica ideilor sau sentimentelor diferitelor personaje și se soldează cu panseuri memorabile. Despre nerăbdarea Nataliei de a-l întâlni pe ofițerul austriac de care se îndrăgostise, autorul afirmă că în sufletul acesteia „speranța și teama sunt nedespărțite” (p. 193). Soțul înșelat, încercând să-și explice comportamentul Nataliei, conchide că „femeile... trăiesc doar pentru furiile lor concupiscente” (p. 208). În schimb, Marie, „femeie lilială”, pentru a folosi o metaforă a lui George Călinescu, știe că încrederea reciprocă dintre ea și principe este „temeiul legăturii pasionale” (p. 62), că încrederea în principe este și „izvorul păcii între domnitori și supuși” și că „a fi leal înseamnă a fi un om al păcii” (p. 67). Alte maxime sunt cele privitoare la viața politică. Despre starea de spirit a ministrului Costache Negri, scriitorul constată: „Cel ce ajunge la înțelegere gustă tot mai mult și din amărăciunea tristeții” (p. 151) și pune în gura aceluiași personaj gândul că „popoarele nu există în lume doar pentru a fi niște obiecte bune de manipulat prin voința marilor puteri” (p. 146).

Mihail Diaconescu a izbutit să dedice unirii românilor din Principatele dunărene, premergătoare Marii Uniri, pe care tot Domnia sa o va imortaliza printr-un alt monument literar, un roman amplu și complex, cu vocația totalității stilistice și tematice, realizat cu acribie istorică și fantezie creatoare, care rezistă atât în raport cu adevărul istoric, cât și cu normele estetice ale adevărului literar-artistic.

Ioan N. ROȘCA

Debut

Credința

Cel mai important, pentru mine, este să cred în mine însămi, dar și într-o Forță Superioară nouă, oamenilor. Mulți o numesc Dumnezeu. Eu nu o numesc în nici un fel, pur și simplu cred în ea și mă rog în gând când sunt lipsită de speranță.

Această forță te ajută, într-un fel sau altul, să înaintezi. Nu te ajută mereu în direcția pe care o dorești, ci în direcția care trebuie. Poate eu cred că nu am noroc în dragoste, dar poate această Forță vrea să îmi spună că mai trebuie să aștept. Sau să mai învăț. Sau să cunosc diverși oameni până îl întâlnesc pe ales.

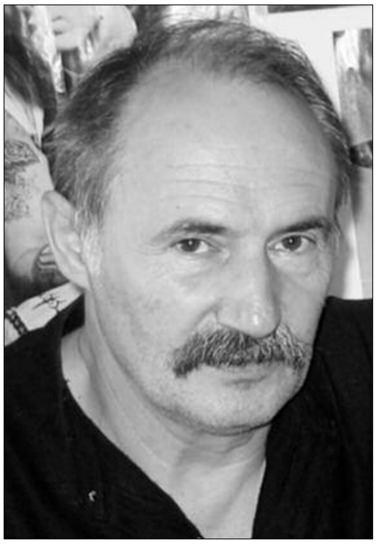
Îmi amintesc de zicala: “Dumnezeu îți dă, dar nu îți bagă în traistă.” Așa este. Tu singur trebuie să profiți de oportunitățile care se ivesc. Era să renunț la facultatea la care sunt acum studentă, dar Dumnezeu sau această Forță mi-a trimis câteva semne prin care mi-a dat de înțeles că nu ar trebui să fac asta.

Nu trebuie neapărat să mergi mereu la biserică pentru a fi un bun creștin. Nici să ții post. Trebuie să crezi, să încerci să devii mai bun pe zi ce trece. Acesta este secretul.

Aceasta este părerea mea despre credință.

Diana ȘTEFĂNESCU

DANIELA VARVARA: *MITURI ȘI SIMBOLURI BIBLICE ÎN POEZIA ROMÂNEASCĂ NEOMODERNISTĂ*

Poezia religioasă românească a făcut obiectul câtorva studii, care dacă nu sunt prea multe, ele au totuși calitatea de a fi competente și destul de interesante. Dintre acestea, pot aminti aici *Poezia medievală în limba română*, de Eugen Negrici (1996), *Psalmii în literatura română*, de Anca Tomoioagă (2015), *Mic tratat de estetică teologică*, de Petru Ursache (2009), eseul *Despre poezia religioasă*, semnat de poetul și criticul Paul Aretzu (revista *Cafeneaua literară*, nr. 10 și 11, 2019), și volumul *Mituri și simboluri biblice în poezia românească neomodernistă* (Ed. Eikon, 2016), al poetei și eseistei Daniela Varvara. Ceea ce îmi

propun în continuare este să prezint și să comentez volumul scriitoarei.

Volumul Danielei Varvara – *Mituri și simboluri biblice în poezia românească neomodernistă* (Editura, Eikon, 2016) – își face obiect de cercetare din poezia poeților *neomoderniști religioși* români ai anilor 1960-1980, dintre care îi analizează, în principal, pe Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Pituţ, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Mircea Ciobanu și, într-un plan secundar, pe Adrian Popescu, Cezar Ivănescu, Dan Laurenţiu.

Pornind de la cercetările lui George Bădărău (*Neomodernismul românesc*, 2007) și ale lui Malcolm Bradbury și James McFarlane (*Modernism. A Guide to European Literature 1890-1930*, London, 1991), Daniela Varvara ne prezintă în lucrarea sa conceptul de poezie neomodernistă. Să urmărim, așadar, cum privește și judecă Daniela Varvara poezia neomodernistă: „Deşi nu se caracterizează prin întoarcerea liricului spre Divinitate ca sursă a inspiraţiei, nici ca centru al fiinţării sau al construirii textului literar, poezia neomodernistă poate amalgama în straturile ei mituri, teme, motive sau simboluri ale creştinismului, chiar dacă este depăşită – cronologic și conceptual – faza (romantică) a interesului deschis faţă de mit". (p. 16)

Așadar, poezia neomodernistă „nu se caracterizează prin întoarcerea liricului spre Divinitate ca sursă a inspiraţiei, nici ca centru al fiinţării sau al construirii textului literar", iar dacă ea nu face acest lucru, atunci caracterul ei religios are de suferit în mod serios... Pe de altă parte, dacă „poezia neomodernistă poate amalgama în straturile ei mituri, teme, motive sau simboluri ale creştinismului", această amalgamare tematico-referențială nu înseamnă totuși mare lucru pentru o poezie care se vrea de vibraţie religioasă, mistică, pentru că simpla haină tematico-referenţială nu are totuși capacitatea de a oferi textului calitatea de poezie religioasă. Deşi pe ocolite, Daniela Varvara ne spune totuşi că poezia neomodernistă nu este o poezie religioasă autentică.

Nici caracteristicile poeziei neomoderniste găsite de George Bădărău nu sunt primite foarte bine de către Daniela Varvara. Eseista ne atrage atenţia că acestea sunt „o amalgamare de trăsături poetice mai degrabă preluate de la cei mai importanţi autori ai perioadei respective, care nu constituie, totuşi, o sinteză coerentă a *esteticii* neomoderniste." (p. 72, nota 64).

Așadar, estetica neomodernistă reală este una, iar viziunea lui Bădărău asupra esteticii poeziei neomoderniste este alta, este diferită de ea, deci nu o confirmă. Pe de altă parte, observ că poezia neomodernistă a poeţilor citaţi mai sus și analizaţi de către Daniela Varvara este, în marea ei majoritate, o poezie modestă, şi fiind astfel, ea nici nu poate să exprime o poetică neomodernistă estetică.

Din cele două abordări critice ale poeziei neomoderniste, aceea a lui George Bădărău și aceea a lui Malcolm Bradbury, înțeleg că trăsăturile care formează conceptul de poezie neomodernistă sunt trăsături poetice contradictorii, în sensul că unele dintre ele (puține) slujesc cu adevărat *poezia*, în timp ce altele (majoritatea) o deservesc. Ce calitate poate să aibă o poezie neomodernistă care este constituită din principii/trăsături contradictorii, deci din câteva trăsături poetice estetice și din mai multe trăsături poetice nonestetice?

Consecinţa acestei alcătuiri dihotomice a poeziei neomoderniste constă în faptul că, dacă poezia neomodernistă religioasă analizată de Varvara îşi poate dovedi, de bine, de rău, apartenenţa la sacru, la mit, prin prezenţa în structura ei a câtorva scene, tablouri sau simboluri biblice, ea nu îşi poate susţine, în schimb, calitatea poetică, fapt care este esenţial, pentru că discuţia se poartă totuşi asupra *poeziei*. Poezia neomodernistă religioasă analizată de Daniela Varvara rămâne, aşadar, neconvingătoare din punct de vedere calitativ, deci poetico-estetic, pentru că, pe de o parte, sentimentul religios este de-a dreptul timid şi neconvingător, iar pe de altă parte, el nu îşi găseşte, în general, o întrupare *artistică*, poetică.

Şi dacă vom admite că printre poeţii români din generaţia biologică neomodernistă există totuşi şi câţiva poeţi de valoare, aceştia sunt purtători de valoare pentru că ei exprimă un alt concept poetic decât cel de poezie neomodernistă, şi anume conceptul poetic estetic...

În concluzie, pot spune că Daniela Varvara şi-a ales să cerceteze şi analizeze o poezie – poezia românească neomodernistă – care, dacă izbuteşte să ilustreze pe alocuri o simbolistică biblică, ea nu reuşeşte, în schimb, să ne convingă de valoarea ei poetică, estetică, decât în câteva cazuri, foarte puţine. Iar vina pentru o asemenea situaţie este, mai cu seamă, a calităţii materialului pe care eseista îl cercetează.

Reţinem, din volumul Danielei Varvara, cel puţin această apreciere de ansamblu: „Poezia (religioasă - **n.m.**) poate fi văzută ca o manifestare vie a mitului, o recitire pe cale intuitivă a istoriei sacre primordiale, a creaţiei şi a mântuirii biblice.” Dar acest lucru nu este suficient, pentru că „manifestarea vie a mitului”, „recitirea pe cale intuitivă a istoriei sacre primordiale, a creaţiei şi a mântuirii biblice” reprezintă doar împlinirea unui obiectiv de factură tematică. Or, acest obiectiv tematic trebuie susţinut poetic şi, totodată, trebuie să transmită un sentiment religios, o vibraţie religioasă. În afara acestei susţineri poetice, estetice, şi a sentimentului religios, mistic, tematica religioasă în sine nu poate demonstra că textul în cauză este poezie. Fapt remarcat, de altfel, şi de Daniela Varvara în citatele anterioare. Oricum, Daniela Varvara şi-a ales să caute poezia religioasă acolo unde aceasta nu prea există.

Virgil DIACONU

P.Y. CHIA
GÂNDIREA LUI QOHELETH

(urmare din nr. trecut)

Luând un alt caz de absurditate/deşertăciune, Qoheleth afirmă că „robul/dependentul de muncă” ce n-are timp să se bucure de viaţă se lipseşte astfel de bucuria muncii, şi este absurd (4:8b). Absurditatea/ deşertăciunea mai constă şi în faptul că, deşi acest „rob/dependent de muncă” n-are cui să-i lase averea, el nu pare niciodată mulţumit de cantitatea de avere pe care a acumulat-o, deoarece nemulţumirea îl face să dedice mai mult timp acumulării unei averi şi mai mari, şi astfel, el niciodată „nu-şi află odihnă” (4:4-6), şi nici bucurie, nici în roadele muncii sale, şi nici în munca în sine. Astfel, nu există bucurie în munca sau în viaţa lui. Pe scurt, este absurd că acest om s-a lipsit de orice bucurie generată de munca sa. Munca celui dependent de ea nu duce nicăieri: nu generează profit de durată (pentru că omul nu are cui să-şi lase averea) şi nici bucurie (el nu are timp de odihnă sau de bucurie). De fapt, dacă omul acesta este prea ocupat şi n-are timp să se îngrijească de consecinţele acţiunilor sale, el ar trebui măcar să se bucure de munca sa şi de posibilitatea de a se îmbogăţi (4:8b). Dar dacă el nu-şi poate afla bucuria nici măcar în munca sa, atunci acest lucru constituie o dovadă de absurditate/deşertăciune, deoarece acţiunile sale nu produc niciun efect (4:bc).

După ce descrie viaţa singuratică şi lipsită de bucurii (4:8), Qoheleth se apleacă asupra încurajării tovărăşiei în viaţă, deoarece este „o răsplată” pe care un om n-o capătă în munca solitară. Astfel, Qoheleth îi laudă pe cei care locuiesc în comunitate (4:9-12).

Pe măsură ce Qoheleth îşi extinde argumentaţia, incluzând exemple de absurditate/deşertăciune din zona naţională sau internaţională (4:13-16), în special legată de transferul puterii monarhice, el observă un alt exemplu de absurditate/deşertăciune (4:16). Aceasta constă în faptul că, pe măsură ce un rege sau un regim apare şi altul dispare, acest lucru nu conduce la o amintire durabilă, deşi evenimentele din viaţa regelui sunt uimitor de memorabile (4:16b, cf. 1:11; 2:16). Nu există roade durabile, ci doar o repetiţie a evenimentelor, precum ciclurile eterne din viaţa naturii (cf. 1:4-7).

Aceste exemple de absurditate/deşertăciune din viaţa personală, comunitară şi naţională au fost din nou demonstrate şi au susţinut afirmaţia lui Qoheleth privind absurditatea/deşertăciunea realităţii - munca omenească fără roadele scontate este considerată absurdă/deşartă.

6. Teme-te de Dumnezeul insondabil! (4:17, 5:1, 5:8-9).

După ce analizează absurditatea/deşertăciunea din viaţa politică şi socială, Qoheleth se concentrează pe problemele religioase (4:17-5:8). Este clar că el e familiarizat cu practicile religioase obişnuite, cum ar fi sacrificiile, jurămintele şi rugăciunile către Dumnezeu. Qoheleth nu descurajează sau nu condamnă aceste activităţi în sine, ci mai degrabă el este mai preocupat de atitudinea potrivită a unui credincios inferior faţă de un

Dumnezeu superior (5:1). Această preocupare derivă din înţelegerea faptului că viaţa este plină de absurditate/deşertăciune, iar acţiunile şi efectele lor se corelează adesea în chipurile cele mai neaşteptate. Respectiva înţelegere îl sileşte să avertizeze pe oricine merge la templu pentru a-L venera pe Dumnezeu să aibă o atitudine prudentă şi plină de respect, deoarece consecinţele acţiunilor oamenilor se află în mâinile lui Dumnezeu (**15**), care este deseori tăcut şi insondabil şi ale cărui acţiuni par adesea absurde (cf. 2:26). Această înţelegere a lui Dumnezeu îl face pe Qoheleth să-şi însoţească avertismentul (4:17-5:5) de sfatul de a ne teme de Dumnezeu, sfat care apare pentru a doua oară (5:6, cf. 3:14) - o cerere irezistibilă a unui superior divin de supunere din partea unui om neajutorat şi neputincios.

7. Absurditatea/deşertăciunea din lumea materială (5:9-10, 19-20).

După ce a analizat cu înţelepciune problemele sacre, Qoheleth abordează apoi opusul acestora, domeniul lumesc sau material. El afirmă că e absurd/deşart să strângi avere în paragraful 5:9-11, după care trece la descrierea atitudinii generale a oamenilor faţă de bogăţie, posesiuni şi muncă, ceea ce conduce inevitabil la întrebarea programatică: în ce constă/ce este? El susţine că este absurd că actul acumulării avuţiei nu duce la mulţumire (5:9), că nu aduce roade durabile pentru cel ce le strânge (5:10). În schimb, el apelează la un proverb pentru a-i încuraja pe cei ce sunt mulţumiţi de soarta lor (5:11).

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

NOTĂ

15) Este interesant de notat că poate Qoheleth a omis intenţionat utilizarea numelui personal al lui Dumnezeu, chiar şi în citatul exact din *Deuteronom* 23:22 (Qoheleth 5:3a). Această omisiune poate însemna faptul că el nu dorea să-şi limiteze sfatul doar la cei care mergeau la templu pentru a-L venera pe Yahve. Sfatul este valabil pentru toţi oamenii credincioşi (şi de alte religii).

Detlev von LILIENCRON

Zi de martie

Umbra unui nor aleargă pe câmpie,
Păduri se văd departe, în ceaţă vineţie.

Ţipând, văzduhul îl brăzdează
Stol de cocori venit de la amiază.

Spre cer se-nalţă ciocârlii cântând la unison.
Răzbate pretutindeni al primăverii zvon.

Vesele îţi flutură panglicile, fată!
Puţin noroc aşteaptă-acum suflarea toată.

Puţinul noroc se duce cu norul,

Oricât am vrea, nu-i putem opri zborul.

Georg TRAKL

Toamnă senină

Anul se sfârşeşte bine:
Cu vin auriu şi-al livezilor dar.
Tac păduri de farmec pline;
Colindate-s de câte-un peregrin solitar.

Mulţumit plugarul se arată.
La vecernie-ndelung clopotul cheamă,
În suflete picurând pacea-adevărată.
De sus, stol de cocori un salut declamă.

Pentru iubire-i făcut acest timp blând.
Vâslind pe fluviu spre vărsare,
Prin faţa ta, frumoase, trec pe rând
Noi şi noi priveliști, cu-a bărcii lunecare.

Traducere din limba germană
Alexandru MĂLĂESCU

CHARLES F. PFEIFFER

FIGURILE DE LIMBAJ ÎN VORBIREA OAMENILOR *

Hermeneutica Biblică, ştiinţa interpretării Bibliei, nu poate fi separată de studiul general al limbii. Biblia nu este doar o carte de la Dumnezeu. Biblia a fost scrisă într-o limbă omenească, de către nişte oameni care au folosit vocabularul, expresiile, structura frazei şi gramatica din timpul generaţiei căreia îi aparţineau. Interpretarea Bibliei – şi traducerea acesteia – trebuie să compenseze deosebirile culturale şi lingvistice dintre lumea antică şi lumea contemporană. Nu este suficient să traducem cuvintele. Ideile şi sistemul de gândire ale scriitorilor Bibliei trebuie să fie relevante pentru omul modern.

I. NATURA LIMBAJULUI FIGURATIV

a. Exprimările concrete preced ideile abstracte

În decursul dezvoltării limbajului, sensurile rafinate sau abstracte sunt obţinute din sensuri mai concrete (Bloomfield, *Limba*, pag. 429). Sensul concret poate fi definit ca sensul „literal" al cuvântului, dar acest sens „literal" poate fi uitat în timp. Multe dintre expresiile prozaice din zilele noastre s-ar putea să aibă o istorie destul de „colorată". Omul sincer este, din punct de vedere etimologic, omul „fără ceară", iar omul fără scrupule este acela care nu are fire de nisip în pantofi (care să-l deranjeze). Kaiserul Germaniei şi Ţarul Rusiei sunt titluri derivate din Caius Iulius Caesar, acelaşi nume dându-ne şi termenul medical „cezariană". În fiecare caz, sensul este dat de uzanţă, nu de etimologie.

Cuvântul „dolar" are o istorie interesantă. Cuvântul german „taler", care l-a precedat, derivă din Joachimstaler, din Poachimstal (Valea lui Joachim), din Boemia, acolo unde se prelucra argintul în secolul 16. Bâlciul de St. Audrey din Anglia era faimos pentru dantela care se vindea cu acea ocazie. De aici a apărut cuvântul englezesc „awdry", cu sensul de ieftin, de prost gust.

Cuvântul ebraic *paneh* înseamnă, în primă accepţie, faţă, sau înfăţişare. Ca şi în cazul cuvântului din limba română, „faţă" poate însemna „suprafaţă", şi se poate vorbi despre „faţa apei" (Geneza, 1:2). Adăugând prepoziţia *Le*, „la", se ajunge „la faţa", care poate avea sensul „în faţa", sau „înainte". Conceptul „înainte" se poate referi la loc (Geneza, 23:12; Exodul, 7:10) sau la timp. Isaia, 18:5, vorbeşte despre un moment „înaintea secerişului".

În interpretarea Bibliei trebuie amintit faptul că sensurile concrete tind să fie neglijate atunci când cuvintele primesc sensuri abstracte. *Lipheneh,* „în faţă la", devine „înainte de" şi se face referire la el ca un cuvânt de sine stătător. Astfel, avem o expresie de genul *milepheney*, „de dinainte de", care, etimologic, ar trebui să provină „din faţa...". Orice limbă vie evoluează în acest fel, iar limbile biblice nu pot fi considerate excepţii.

b. Arta conştientă de sine extinde utilizarea limbajului

O evoluţie lingvistică de genul celei pe care tocmai am descris-o este, fără îndoială, lipsită în general de orice preocupare conştientă pentru stil. Cu cât societatea devine mai complexă, cu atât trebuie exprimate mai multe idei abstracte, iar oamenii apelează inconştient la vocabularul legat de fenomenele concrete pentru a exprima abstractul. Totuşi, fiecare cultură în evoluţie are un nucleu de minţi luminate, care încearcă deliberat noi variante lingvistice. Un cuvânt sau o expresie folosită voit cu un sens diferit faţă de cel de bază se numeşte trop. Strict vorbind, aceştia sunt singurele figuri de limbaj. Schimbările inconştiente pot fi observate în istoria cuvintelor. Tropii, totuşi, prezintă o extindere a vocabularului existent pentru a face faţă unor noi situaţii, mai ales acelora de natură emoţională, unde se simte că stocul actual de cuvinte nu poate asigura o exprimare adecvată.

Atunci când Bobby Burns a spus „Dragostea mea e ca un trandafir roşu, roşu", el a încercat să descrie în cuvinte frumuseţea femeii iubite. Frumuseţea trandafirului i s-a părut atunci cea mai bună comparaţie. Shakespeare a folosit aceeaşi imagine, chiar dacă într-o împrejurare mai puţin romantică, spunând: „... femeile sunt ca nişte trandafiri, a căror frumoasă floare, după ce

s-a deschis, într-o oră se veştejeşte” (*A douăsprezecea noapte*, II, 4, 1.36). Gândindu-se la delicateţea trandafirilor, Robert Louis Stevenson observă: „Căsătoria este ca viaţa, e un câmp de luptă, nu un strat de trandafiri.” (*Vivrigibus puerisque*, I, cap. I). Shakespeare remarcă, oarecum necăjit: „Trandafirii au spini, iar fântânile din argint au noroi” (*Sonete,* 35). În toate aceste citate avem de-a face cu floarea, dar în fiecare dintre ele floarea este un obiect care transmite un sens drag pentru scriitor. Tocmai această folosire mai extinsă duce la figurile noastre de limbaj.

II. VARIETATEA FIGURILOR DE LIMBAJ

Aşa cum se întâmplă şi în cazul altor domenii de cercetare lingvistică, figurile de limbaj precedă şi uneori chiar îngreuiază încercările de a le clasifica. Totuşi, aceste încercări sunt deseori utile. Ele ne ajută să înţelegem şi să apreciem varietatea inerentă din limbajul oamenilor – o varietate care este inerentă şi în Sfânta Scriptură.

Cea mai simplă figură de stil este asemănarea, comparaţia exprimată cu ajutorului lui „ca”. Un exemplu pentru acest tip de comparaţie formal poate fi găsit în Isaia, 55:10, 11: „Pentru că aşa cum ploaia şi zapada coboară din ceruri şi acolo nu se mai întorc, ci udă pământul, şi fac să încolţească plantele, să dea seminţe pentru semănător şi pâine pentru cel flămând; tot aşa să fie şi cuvântul meu, care îmi iese din gură; el nu se va întoarce la mine golit, ci va face ceea ce am dorit şi va reuşi ceea ce l-am trimis să facă”. Pentru că asemănarea trebuie să ilustreze sensul dorit de autor, interpretarea ei nu ridică, în general, probleme. Parabolele din Noul Testament sunt, adesea, sub forma unor comparaţii extinse. Totuşi, ele prezintă dificultăţi pentru cel care le interpretează, pentru că acesta trebuie să înţeleagă ce comparaţie s-a dorit şi să facă distincţia dintre vital şi accidental.

Comparaţia neexprimată sau implicită este denumită metaforă. Iisus, în Luca, 13:32, s-a referit la Irod numindu-l „acea vulpe bătrână”. În Matei, 5:13, El se adresează ucenicilor săi: „Voi sunteţi sarea pamântului”. Aşa cum parabola este o comparaţie extinsă, tot aşa alegoria este o metaforă extinsă.

Isaia, 5:1-6, prezintă povestea raporturilor lui Dumnezeu cu Israel sub forma unei parabole. Dumnezeu, ca un gospodar, a plantat Israel, podgoria. În loc de struguri dulci, ea a produs struguri acri. Toată munca gospodarului pare a fi fost degeaba, judecând după roade. El a spus ca va dărâma zidul înconjurător şi va permite duşmanilor să distrugă podgoria. Sensul parabolei este dat în clar (7:5).

Aceleaşi elemente sunt folosite pentru a compune o alegorie în Psalmul 80:8-15. Dumnezeu a adus o viţă din Egipt. A plantat-o, a îngrijit-o, iar apoi a dărâmat zidul care o proteja. Israel nu este menţionat şi nu există nici o aluzie la faptul că pasajul este alegoric. Totuşi, nu e nici o îndoială că aşa este. Dumnezeu nu a adus nici o viţă din Egipt. El şi-a adus poporul, pe Israel.

Prezenţa alegoriei în legătură cu creaţia şi, mai ales, cu decăderea omului, este subiect de discuţie. Mulţi scriitori conservatori cred că acele capitole trebuie să fie înţelese din punct de vedere istoric, cu toate că discută despre detalii cum ar fi lungimea „zilelor” Genezei 1-2. Franz Delitzsch, în lucrarea sa *Nou comentariu al Genezei* (pag. 148), sugerează că prezenţa şarpelui vorbitor în capitolul trei poate fi considerată „istoria personificată într-un personaj”. Pieters respinge categoric o abordare alegorică a Genezei 3, dar sugerează două posibile interpretări legitime: una faptic-simbolică, care acceptă întregul episod drept un fapt cu un sens simbolic, şi una pur simbolică, ce acceptă povestea ca istorică, dar nu acceptă că prezintă ceea ce s-a întâmplat în realitate.

Probabil că cea mai cunoscută alegorie în limba engleză este *Pilgrim's Progress* (Călătoria pelerinului), de John Bunyan. Nici nu se pune problema că Bunyan nu ar fi scris, în mod conştient, o alegorie. Numele şi întâmplările reflectă călătoria unui Creştin – a oricărui creştin. Alegoria este o metodă legitimă de instruire. Atunci când scriitorul recunoaşte că scrie alegoric, cititorul nu trebuie să încerce să caute în asta istoria adevărată.

Se ridică, totuşi, o problemă atunci când istoria serioasă este alegorizată. Trebuie să distingem între alegoriile recunoscute ca atare (cum sunt *Călătoria pelerinului,* sau *Călătoriile lui Gulliver*) şi metoda alegorică de interpretare a Scripturii sau a altor creaţii. Când grecii din antichitate au depăşit stadiul literaturii religioase, prin *Iliada* şi *Odiseea* lui Homer şi *Teogonia* lui Hesiod, ei au recurs la alegorie, declarând că poveştile despre zei şi zeiţe nu sunt istorie, ci alegorie. Atunci elenismul s-a întâlnit cu iudaismul, mai ales la Alexandria, Vechiul Testament a fost alegorizat de scriitori, ca de exemplu Aristobulus şi Philo. Clement din Alexandria şi Origen au introdus abordarea alegorică în biserica creştină. Cu toate că reforma a adus o renaştere a studiilor istorice, gramaticale şi critice, alegoria a continuat să fie o bază pentru gândirea romano-catolică, adeseori sub forma tipologiei în mare parte din literatura fundamentalistă.

Există, desigur, alegorii în Scriptură, iar exegetul grijuliu îşi va da silinţa să le identifice şi să le interpreteze corespunzător. Noi respingem metoda alegorică în ceea ce priveşte interpretarea faptelor istorice. Căutăm o hermeneutică adecvată pentru ceea ce este clar că e alegorie.

În figura de stil cunoscută sub denumirea „sinecdocă”, o parte a unui obiect poate fi folosită în

locul întregului, sau întregul pentru o parte. Luca, 2:1, spune că „toată lumea” este taxată. Sensul este, bineînţeles, lumea romană, Imperiul Roman. Despre Iefta se spune că a fost înmormântat în „cetăţile Galaadului”, sensul exact fiind „una dintre cetăţile Galaadului” (Judecătorii, 12:7).

Metonimia este un termen care desemnează folosirea unui atribut sau a unei idei asociate în locul subiectului principal, şi invers. Sintagma „Moise şi Profeţii” este folosită în loc de scrierile acestora (cf. Luca, 16:29). Cuvintele „uciderea paştelui evreiesc” (Exodul, 12:21) semnifică tăierea mielului pascal. Când Iov (34:6) spune „săgeata mea este incurabilă”, el se referă de fapt la rana produsă de o săgeată.

Termenul personificare se foloseşte atunci când un obiect neanimat este numit ca un om, sau altcineva i se adresează ca unui om. În Numeri, 16:32, citim: „Pământul şi-a deschis gura şi i-a înghiţit” (pe Core, Datam şi Abiram). Atât personificarea, cât şi comparaţia sunt de găsit în Psalmul 114:3-4: „Marea a văzut lucrul acesta şi a fugit, Iordanul s-a întors înapoi, munţii au sărit ca nişte berbeci, şi dealurile, ca nişte miei”.

Folosirea intenţionată a exagerării pentru a produce un anumit efect se numeşte hiperbolă. Madianiţii şi Amaleciţii sunt descrişi în Judecători 7:12: „Erau răspândiţi în vale, ca o mulţime de lăcuste, iar cămilele lor erau fără număr, ca nisipul de pe marginea mării” (Judecători 7:12). David vorbeşte despre Saul şi Ionatan spunând: „mai iuţi decât vulturii şi mai puternici decât leii” (II Samuel 17:23). Psalmistul se plânge: „În fiecare noapte îmi stropesc aşternutul şi-mi scald patul în lacrimi” (6:6).

Când vorbitorul sau scriitorul spune un lucru care este exact inversul a ceea ce gândeşte, discutăm despre exprimare ironică. „S-ar putea zice, în adevăr, că neamul omenesc sunteţi voi şi că odată cu voi va muri şi înţelepciunea” (12:1). Ilie s-a adresat în bătaie de joc adoratorilor lui Ba’al: „Strigaţi mai tare, doar este Dumnezeu! Poate că meditează sau este ocupat sau se află în călătorie; poate că doarme şi se va trezi“ (1 Regi 18:27).

III. FIGURILE DE LIMBAJ ŞI MITOLOGIA

Cultura Greciei şi a Romei are un efect profund asupra vieţii Occidentului, inclusiv în gândire şi vorbire. E regretabil faptul că generaţia noastră a pierdut contactul cu o mare parte a literaturii clasice. Aluziile sau trimiterile literare nu au nici un efect asupra tinerilor instruiţi. Aluzia „odihnă în braţele lui Morfeu” nu are nici un sens pentru majoritate, chiar dacă unii au auzit, totuşi, de morfină. În primul caz, avem o aluzie directă la numele zeului grec al visului, în al doilea, un cuvânt derivat din acel nume. Muzele – nimfele Greciei antice – sunt aproape uitate, dar le menţionăm în „muzica” noastră (arta Muzelor). Hygieia, zeiţa sănătăţii, ne-a dat cuvântul „igienă”, iar Ceres, zeiţa agriculturii, ne-a dat cuvântul „cereale” – un cuvânt folosit pe scară largă în Statele Unite cu sensul „mic dejun”.

Aluzia literară sau vorbirea figurată şi cuvintele derivate trebuie distinse cu grijă. Exemple de fiecare fel pot fi găsite în Scriptură, dar un exeget grijuliu trebuie să facă atent deosebirea.

Monstrul din creaţia epică babiloniană, *Enuma Eliş*, este cunoscut sub numele *Tiamat*. La momentul culminant al activităţii descrise în epopee, Marduk, zeul Babilonului, îl străpunge cu sabia, îl taie în două bucăţi, pe care le trimite una pe pământ şi cealaltă în cer. Mulţi cercetători văd în *tehom*, adâncul din Geneza 1:2, o reflectare a acestui element mitologic. Alexander Heidel nu e de acord. Acesta spune: „Cu toate că derivă din aceeaşi rădăcină, cele două cuvinte nu au acelaşi referent. Tiamat este un personaj mitologic. *Tehom* din Vechiul Testament nu a avut niciodată un astfel de sens. Tehom e masculin, Tiamat e feminin”. Heidel subliniază că şi Tehom, şi Tiamat fac trimitere la o formă semită comună.

Problema relaţiei dintre Tehom şi Tiamat este una de origini. Ipotetic vorbind, sunt două variante în legătură cu originea conceptelor. Mitologia ar putea avea prioritate, iar cuvântul folosit cu sensul „adâncul” să fie obţinut din mitologie. Poate „adâncul” a fost denumit mai întâi, iar personificarea monstrului adâncului să fi primit numele folosit ca desemnare a adâncului sau o adaptare ulterioară. Se pot face comparaţii cu Şemeş, fie zeul Soarelui, fie Soarele, Yare’each, Luna sau zeul Lunii. Când omul s-a uitat la Şemeş, el a văzut discul Soarelui şi o zeitate pe care o adora. Totuşi, logica spune că toate cuvintele aplicate unor fenomene naturale trebuie să preceadă folosirea aceloraşi cuvinte pentru obiecte ale adoraţiei. Mitoogia descrie mai degrabă fenomene naturale decât invers.

Şi totuşi, asta nu înseamnă să eliminăm mitologia din vocabularul Bibliei. Monstrul canaanit cu şapte capete, Lotan, Leviatanul biblic, este folosit în Scriptură pentru a personifica forţele răului, pe care Iehova le-a supus în trecut sau urmează să le supună în viitor.

Psalmul 73 ne îndeamnă să ne amintim de faptele eroice ale lui Iehova în vremea Exodului. Psalmistul se adresează lui Dumnezeu: „Tu ai despărţit, cu puterea Ta, marea (Yam); Tu ai zdrobit capetele balaurilor din apă (Tannin); Tu ai sfărâmat capul balaurului; datu-l-ai pe el mâncare popoarelor pustiului” (Psalm 73:14-15). Aici, Marea Roşie este personificată. Apele sale sunt duşmanul lui Dumnezeu şi al poporului Său. Dumnezeu a distrus duşmanul, a deschis apele mării şi a permis poporului Său să ajungă pe uscat. Atât de mare este victoria, încât sălbăticiunile se hrănesc cu resturile duşmanului învins.

Iov cel afectat nu îl blesteamă pe Dumnezeu, ci blesteamă ziua în care s-a născut. Plin de mânie, el a spus: „Blestemată să fie de cei ce blesteamă zilele, de cei ce ştiu să întărâte Leviatanul!” (Iov 3:8). Mulţi antici cred că a avut loc o eclipsă atunci când balaurul a înghiţit Soarele sau Luna. Dacă vreun vrăjitor a reuşit să aţâţe Leviatanul, atunci chiar monstrul ar fi putut să facă să dispară ziua naşterii lui Iov, scăpându-l, astfel, de multe griji.

Isaia se referă la Leviatan într-un pasaj profetic, care descrie viitoarea victorie a lui Dumnezeu asupra duşmanilor săi: „În ziua aceea, Domnul va lovi cu sabia Lui cea aspră, mare şi tare Leviatanul, Babilonul, şarpele fugar (Asur) şi şarpele inelat (Babel) şi va ucide balaurul de lângă mare (Egiptul)” (27:1). Una dintre tablele de la Ras Shamra îl descrie pe Lotan în cuvinte aproape identice: „Atunci când l-ai lovit pe Lotan, şarpele fugar, şi l-ai ucis pe şarpele inelat, acela puternic, cu şapte capete” (67:I:1). În textul Ras Shamra, mai degrabă Ba’al decât Iehova este duşmanul lui Lotan/Leviatan. Isaia era, desigur, monoteist strict. Totuşi, el nu a ezitat să profite de stocul de imagine poetică cunoscut de generaţia sa, chiar dacă scriitorii contemporani fac apel la mitologie pentru a ilustra ceva, fără a-şi exprima părerea despre povestea sau conceptul astfel folosit.

Leviatan poate fi utilizat ca o personificare a forţelor răului, trecute sau viitoare. În Cartea Revelaţiei, simbolul răului este balaurul (12:9). Fiara „cu zece coarne şi şapte capete” care iese din mare (13:1) este o reminiscenţă a acelui Lotan cu şapte capete din tablele de la Ras Shamra. Clarvăzătorul din Patmos prevede victoria finală a lui Dumnezeu ca un eveniment în care „un balaur” sau „o fiară” este distrusă ca un preludiu al unei epoci de fericire nesfârşită.

Aşa cum Şemeş se poate referi la Soare sau la zeul Soarelui, tot aşa Leviatan poate fi o creatură marină, de exemplu un crocodil, sau un mostru mitologic. În Psalmul 103: 26-27, Leviatanul se joacă în mare, ca o creatură inocentă. La fel, în Iov 41 găsim o descriere amănunţită a acestei creaturi care mărturiseşte despre înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu.

CONCLUZII

O studiere a folosirii figurilor de stil în limbajul uman ne conduce la următoarele concluzii:

1. Vorbirea, în general, evoluează de la concret la abstract. Expresiile concrete se dezvoltă de multe ori în conotaţii abstracte. Mai degrabă uzanţa, decât etimologia, determină sensul cuvintelor.
2. Scriitorii şi vorbitorii cu imaginaţie fac apel la comparaţii, metafore şi alte figuri de limbaj, dintre care unele devin standard în folosire.
3. Mitologia şi folclorul contribuie la dezvoltarea lingvistică. Aceasta se verifică pentru limbile care respectă sau apreciază mitologia, sau au relaţii strânse cu popoare care respectă sau apreciază mitologia.
4. Biblia, scrisă în limbă omenească, foloseşte toate categoriile de figuri de stil.

Traducere din limba engleză de
Mihai Athanasie PETRESCU

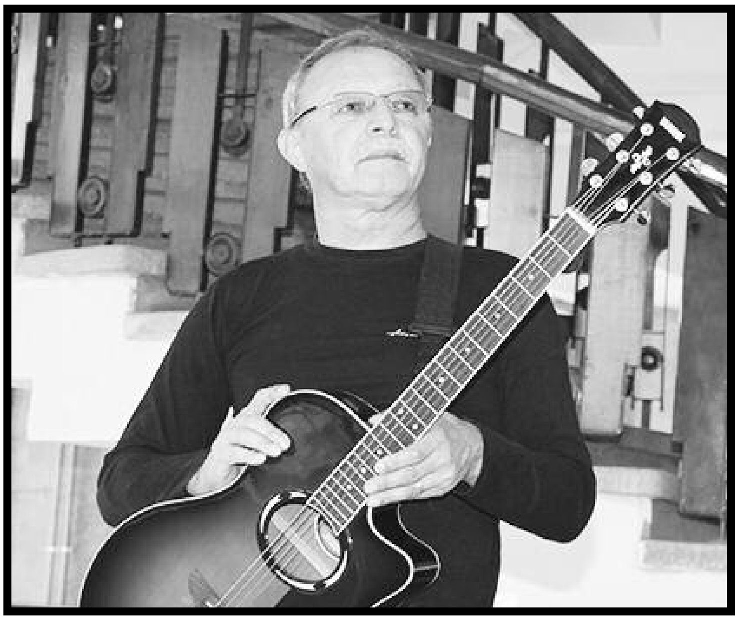
* Eseul lui Charles F. Pfeiffer, de la Gordon Divinity School, a apărut în *Buletin of the Evangelical Theological Society* 2:4, 1959.

O voce mai puțin…

Colegul nostru, cantautorul TIBERIU HĂRĂGUȘ, ne-a părăsit în urma unui infarct, la numai 57 de ani…

Angajat de 12 ani la Centrul Cultural Pitești, unde a ținut cursuri de chitară pentru copii, Tiberiu a cântat în Cenaclul Valahia, în grupul folk P600 (înființat la 600 de ani de la atestarea documentară a Piteștiului), a coordonat grupul folk P620 (din 2008), a înființat Festivalul Național de Folk TrivaleFest, a creat Imnul Piteștiului și a susținut zeci de spectacole. Am avut bucuria de a-l auzi cântând în câteva spectacole, alături de Tudor Gheorghe, Ștefan Hrușcă, Ducu Bertzi, Vasile Șeicaru, Florin Chilian... Ne-am despărțit fulgerător de un coleg bun, de un prieten...

V.D.

Poeți români într-o antologie spaniolă

Vineri, 17 ianuarie a.c., în orașul lui Cervantes, la Facultatea de Filozofie și Litere, Universitatea din Alcalá, a avut loc evenimentul cultural *HORIZONTES POÉTICOS*, organizat de scriitoarea și traducătoarea Elisabeta Boțan, unde protagonistă a fost, desigur, poezia.

Evenimentul a început cu prelegerea „Tendințe ale poeziei actuale internaționale”, susținută de poetul și eseistul Jordi Doce, Doctor în Literatura Comparată, Lector la Universitatea din Oxford (1997-2000), după care a urmat prezentarea antologiei internaționale bilingve (româno-spaniolă) ORIZONTURI POETICE/ HORIZONTES POÉTICOS, Editura Antim Ivireanul, Colecția Rotonda Valahă 2019, susținută de poetul și eseistul Francisco Peña Martín, Doctor în Literatură Hispanică, profesor conferențiar, și scriitoarea Elisabeta Boțan, traducătoarea în limba română a antologiei.

Seara s-a încheiat cu un recital poetic susținut de o parte din autorii publicați în antologie. La succesul serii a contribuit și recitalul de muzică clasică susținut de soprana Lumința Soporan, profesoară LCCR.

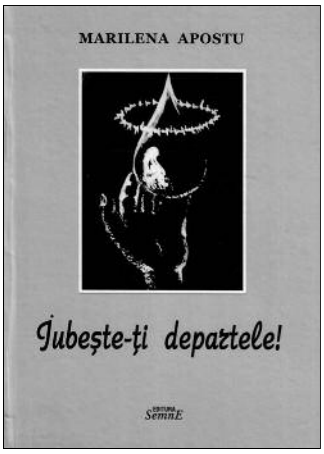
Antologia ORIZONTURI POETICE/HORIZONTES POÉTICOS cuprinde 25 de autori din 11 țări: Elisabetta Bagli (Italia), Izara Batres (Spania), David Bazo Galán (Spania), Elisabeta Boțan (România), Ismael Diadié Haidara (Mali), Jordi Doce (Spania), Ricardo Fernández Moyano (Spania), Ángel Guinda (Spania), Abdul Hadi Sadoun (Irak), Isabel Miguel (Spania), Daniel Montoly (Republica Dominicană), Gregorio Muelas Bermúdez (Spania), Dušica Nikolic Dann (Republica Serbia), Jorge Ortiz Robla (Spania), Cristina María Penalva Pastor (Spania), Claudia Piccinno (Italia), Manuel Rico (Spania), Sofía Rodríguez García (Columbia), Youssef Rzouga (Tunisia), Ángela Serna (Spania), Sofia Skleida (Grecia), Heberto de Sysmo (Spania), Robert Șerban (România), Miguel Veyrat (Spania), Óscar Wong (Mexic).

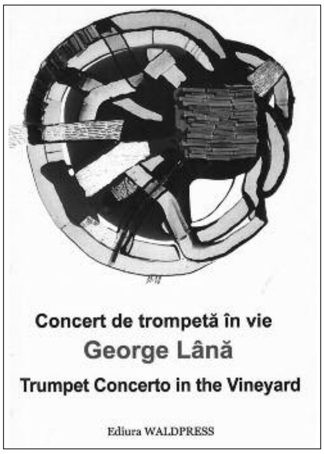
Crestomația s-a bucurat de succes și la Târgul Internațional de Carte Gaudeamus București, 2019, în 22 noiembrie, și s-a numărat printre cele zece recomandări ale zilei făcute de agenția de presă MEDIAFAX.

S-au întâmplat la Centrul Cultural Piteşti

3 martie: Întâlnire cu Constantin Nica, solist de muzică uşoară la Teatrul „Alexandru Davila” din Piteşti, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Poveşti de viaţă-poveşti de suflet cu Denisa Popescu”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti.

4 martie: Spectacolul dedicat Zilei Internaţionale a Femeii, sub genericul „Cât de frumoasă eşti...”, susţinut de Gabriel Cotabiţă, Trupa Maxim şi Trupa R-Mix. Organizatori: Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: Carmen Elena Salub.

5 martie: Dezbaterea interactivă cu tema „Reverberaţii ale gândurilor”, susţinută de terapeutul George Adrian Enescu, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viaţa merge înainte”, coordonat de poeta Simona Vasilescu. Organizator: Centrul Cultural Piteşti.

9 martie: Medalion cultural dedicat Zilei Internaţionale a Femeii, susţinut de Cercul de Pictură „Sensibilitate şi Culoare”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti.

11 martie: Dezbaterea interactivă cu tema „Cine este mama mea”, susţinută de psihologul Natalia Drăgoescu, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Personalitatea de la A la Z”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: psiholog-clinician Camelia Dragomirescu.

12 martie: Prelegerea cu tema „Despre Biblie şi Cyborgi”, susţinută de doctor în teologie Andrei Dârlău, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Piteşti”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: directorul revistei *Cafeneaua literară*, scriitorul Virgil Diaconu.

16 martie: Colocviul cu tema „Pârvu Mutu Zugravul”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie şi istorii cu Marin Toma”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi redacţia revistei-document *Restituiri Piteşti.*

19 martie: Medalionul literar „George Topârceanu”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: scriitorul Ioan Nelu Vişan; Simpozionul cu tema „Primăvara poetelor”, în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: scriitoarea şi editoarea Mona Vâlceanu.

20 martie: Festivalul Internaţional de Poezie „Primăvara Poeţilor”. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Piteşti. Locul desfăşurării: Sala Multifuncţională. Coordonatori: prof. univ. dr. Nicolae Oprea, preşedintele USR-Filiala Piteşti, şi scriitorul Jean Dumitraşcu; Colocviul cu tema „Etică pentru o lume mai bună”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Întâlnire cu Spiritualitatea Tibetană”, având-o invitată pe venerabila Robina Courtin. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Grupul de Studiu Budist „Tara Albă” al Fundaţiei pentru Păstrarea Tradiţiei Mahayana.

21 martie - 3 aprilie: Muzeul Iluziilor. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia Astronomică PLUTO. Coordonator: Adrian Filpişan.

23 martie: Prelegerea cu tema „Drepturile omului în contextul valorilor ortodoxe”, susţinută de conf. univ. dr. Marius Andreescu, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti.

25 martie: Medalion cultural dedicat Zilei Naţionale a Greciei. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Elenă din România-Filiala Piteşti. Coordonator: prof. Nadia Anastasiadu.

26 martie: Expoziţie de artă decorativă, de Mariana Frăţiţa. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: Carmen Elena Salub; Lansarea volumului de proză religioasă cu titlul „Întâmpinarea Domnului. O carte-rugăciune”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Confluenţe literare”. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară Liviu Rebreanu.

27 martie: Dezbaterea interactivă cu tema „Muntele ca o şcoală”, în cadrul Clubului de Drumeţie şi Ecologie Montană „Drumeţie prin Carpaţi”. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Clubul de Drumeţie şi Ecologie Montană „Drumeţie prin Carpaţi”; Spectacolul sub genericul „Dor de Basarabia”, dedicat Zilei Unirii Basarabiei cu România. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Filarmonica Piteşti. Coordonator: managerul Filarmonicii Piteşti, Jean Dumitraşcu.

30 martie: Simpozionul cu tema „Unirea Basarabiei cu România”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi redacţia revistei-document *Restituiri Piteşti.*

31 martie: Medalionul literar „Elena Farago”. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: Dumitru Sima.

APARIŢII EDITORIALE: Revista lunară de literatură *Cafeneaua literară* (nr. 3/2020), Revista lunară de cultură *Argeş* (nr. 3/2020), Publicaţia lunară *Informaţia Piteştenilor* (online).

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a **Primăriei municipiului Piteşti**

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie: Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/216348

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

În căutarea poeziei

Paula LAVRIC

dragoste s-a făcut deja

teama de anonimat te întreabă
ce ar putea aduce nou
o ţară în care atingere se pronunţă
ca cealaltă cea mai intimă dorinţă a ta
şopteşti repetitiv să taci taci taci
taci touch tăcerea îţi tamponează respiraţia
cu un burete îmbibat în acuarelă
unele personajele din animaţii ling acadele
scot limba plină de clorură de metilioniu
şi nu îşi iau rămas bun
cum îşi dau seama că au mers prea departe
te întrebi este tăcerea albastră

în unele zile m-aş fi închis într-un borcan

într-un borcan
zicea tata că-şi păstrează muşchii
nu zicea în care
mă strecuram în cămară
zeci sute zacuşti gemuri compoturi
lăsam semn şi reveneam la cotrobăit
cu altă ocazie
ajunsesem să cred
că-i păstrează în borcanele goale
muşchi colosali deveniţi invizibili
în unele zile şi eu
sub opacitatea tavanului transparenţa pereţilor
teama vidul protecţia
tu îi vezi ei încă te caută
înăuntru un scrânciob
funii groase nu vor roade creanga de cais
nimeni nu va fi pedepsit
vei scăpa de febră musculară şi băşicile din palme
de la desfăcut porumb
vei învăţa fiecare rând din Castelul Pălărierului
mama va omite
că-i o carte nepotrivită pentru vârsta ta
pentru fiecare rând te va aplauda Cronin
dintr-un borcan
dintr-un borcan
voi face fix ce vor muşchii mei dintr-un borcan

la cât te întorci iubire

menaj şi libertinaj
poetic
în viaţa mea există un singur loc un cavou
s-a deschis luna a lătrat de câteva ori
la stele apoi a devenit mută
mi s-a făcut semn
să intru. jumătate de oră fierbinte
în cadă
cu amantul meu Beethoven ne încreţim degetele

astenia prăbuşită ca un bibelou în velocitatea apei
transparenţa sunetul
zădărnicia ultimei rugăciuni
câţiva stropi sărind în ajutor se îneacă împreună
iar un corp rămâne pendul în mişcare
dacă nu se acţionează asupra lui

cred cu tărie
muzica clasică nu-i pentru oricine iar tu doamne ia-i
doar pe cei ce vor

fetiţei care pluteşte

frunzele-n păr, nimburi aurii încâlcite
scufundate în obscuritate
simfonie rănită – privirea în gol
iar poalele fustei pipite sunt
aripi în zbor făcute evantai

pe cât de frumos, pe atât de imposibil,
să fii ceva când nu mai eşti copil
nimeni nu cântă de leagăn
îi greşit să întreb cum se simte clipa
când din piept o zbugheşte o pasăre
şi nu apuci să-i dai nume
orizontul miroase a toamnă la sat
mereu se aprind uscăturile

în jocul de-a cine ajunge mai departe
doi papuci mici nu fac zgomot ei plutesc
spre ce te uiţi când îmi întorci spatele

prea nu-mi aminteşte
de nimic – fetiţei care pluteşte înainte să înoate
fără culoare în obraji fără suflare fără speranţă
deasupra bălţii de lângă grajd
n-aş şti ce să-i spun
doar liniştea, somnul